

İZMİT SANCAĞI'NDA YAŞAYAN MANAVLARDA HALK HEKİMLİĞİ VE OCAK KÜLTÜ

ALİ AKTAŞ*

Manavları¹ yalnızca etnik, yalnızca kültürel ya da yalnızca bölgesel olarak kimliklendirmek oldukça anlamsızdır. Manavları ırk açısından Türk kökenlidir, dokuz yüz yılı aşkın bir zamandır yaşadıkları bu coğrafyalarda kendilerine komşu olan Rum ve Ermeni tebaadan kız alış-verişi yapmadıklarını var saymak bilimsel olarak olanaklı değildir. Osmanlının kuruluş aşamasında ona destek olan Hıristiyan kökenlilerden kız alış-verişi başta padişahlar olmak üzere her düzeyde gerçekleşen bir olgudur. Ancak bu durum Manavları, etnik veya dini açısından Rum ya da Hıristiyan gösterme çabalarını doğru kılmamaktadır. Çünkü Manavların günümüze kadar gelen halk kültürü ve edebiyatında ya da inanç uygulamalarında Türk ve Müslüman olmayan unsur ve kalıntılar bulunmamaktadır. Kısaca Manavların kökeni Türk ve Müslüman olmayan unsurlardan yola çıkarak açıklamaya çalışmak boş bir sav olmaktan ileri gitmemektedir.

Manavlar arasında yaygın bir biçimde var olan Ocak kültürü; iyileştiricinin yani sağaltım işini yapan kişinin el verme geleneği Türk Kültürü içinde Orta Asya'dan Balkanlara kadar var olan bir uygulamadır. İyileştiricilik, yüzyıllardır babadan oğula, anneden kıza ya da çocuklarının olmaması/ölmesi durumunda bir başkasına el vererek aktarılmaktadır. Bu yönüyle de Manavlar Türk kültürünün bir parçasıdır. Ve bu geleneksel kültürün temsili günümüzde de sürdürülmektedir.

Manavları sonradan yerleşikliğe geçen Yörükler olarak tanımlama çabaları ise öncelikle derlenen iki yüz yemek arasında tarımsal ürün çeşitliliği açısından başta tahıl, mancar ve mantar yemeklerinin zenginliği göz önüne alındığında ve hayvansal ürünlere dayalı yemeklerinin çok sınırlı olması bakımından da pek olanaklı kılmamaktadır. Buğdayın başat kültür olduğu Manavlar, yüzyıllardır geleneksel yemekleri olan "keşkek" ile yerleşikliğin örüntüsünü bütün yaşam alanlarında özel gün yemeğini kullanarak gösterirler. Yörüklerin hayvancılıkla geçinmeleri, yemek kültürünün hayvansal ürün ağırlıklı olmasını -tahıl, sebze ürünlerinin azlığı- göz önüne alındığında pek örtüşmeyen bir yapı karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca bugün giderek azalmasına rağmen yüz yılları aşan tarihleriyle var olan konut ve diğer mimari yapıların, daha da eskilere dayanan bir tarihsel arka planı olduğu göz önüne alındığında göçerlikten yerleşikliğe geçen bir Yörük yaklaşımı da pek gerçekçi olmamaktadır. Ancak bu durum muhakkak ki Manav yerleşim alanlarına geçerek, yerleşikliğe sonradan geçen insanların hiç bu topluluk içinde yer

* Sosyolog, Kocaeli İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Folklor Araştırmacısı

1 Ali Aktaş, *İzmit Sancağında Manavların Etnik ve Kültürel Yapısı*, Cinius Yayınları/Kocaeli Yüksek Öğrenim Vakfı Yayını, İstanbul, 2015 (825 sayfa)

almadığı anlamına gelmez. Kısaca Manavların arasına kimi evlilik, kimi iş, kimi farklı nedenlerden dolayı gelip yerleşen insanlar mutlaka vardır. Ancak Manavlar tanımlanırken göçerlikten yerleşikliği geçen ifadesi doğru bir tanımlama değildir.

Manavlarla birlikte yaşayan veya orada bulunan "*Hristiyanlara ne oldu?*" sorusu üzerinden Manav kimliği tartışmalarına girmek Manavlar üzerine hiç araştırma yapmayanların ya da tanımayanların masa başı/kâğıt üzeri değerlendirmelerinden öteye gitmeyen yaklaşımdır. Bu açıdan "Manav" tanımlaması da sorunludur, dolayısıyla açıklanması gerekmektedir. "*Manav*", yerli-yerleşik olarak yaşayan ve Türkçe konuşan herkesi kapsayan bir tanımlamadır. Eğer dil üzerinden bir Manavlık kimliği tanımlayacaksak, bu Manavların tamamen Türkçe konuştukları gerçeği olmalıdır. Çünkü Manavlarının yer-yöre, kap-kacak, bitki vb. adları dışında da bildikleri her şey Türkçedir. Ayrıca tarihten biliyoruz ki, Osmanlı egemenliği altında yöreye birçok Türk ve Müslüman aile yerleştirilir. Bizde bu yerleştirilen Türk ve Müslüman ailelerden söz etmekteyiz. Osmanlı'nın gerileme döneminde hız kazanan Müslümanlaştırma ya da sonrasında Hristiyanların zorla göç ettirilmeleri sürecinde onlardan boşalan yerlere Türkçe konuşan/Müslüman olan göçmenlerin iskân politikası kapsamında yerleştirilen aile ya da toplulukların "*Manavlığından*" söz etmiyoruz. Dolayısıyla, Manavlar; din, dil, tarih ve diğer kültürel öğeler bakımından bir bütünlüğe sahip bir topluluktur. Kimin etnik kimlik olarak Manav olup olmadığını ortaya koymak, Osmanlı döneminde buralara yapılan iskânlarla ilgili belgelere bakılarak ailelerin soyağaçlarının çıkarılarak olanaklıdır. Bu açıdan özellikle 1530'lu Tahrirlerde yer alan ve günümüze kadar gelen köylerin kayıtları üzerinden hareketle ve hatta Bizans kroniklerinde Osmanlı öncesi Marmara Bölgesine gelip yerleşen Turani köylerden (Türklerden) bahsedildiğini göz önüne alırsak gerek Rum/Hristiyan gerekse ve Yörük varsayımları bilimsel açıdan tamamen ortadan kalkmaktadır.

Bir diğer konu ise, Manavların Osmanlı'ya sürekli olarak asker vermesi ve hanelerinde zamanla erkek sayısının azalması/bitmesi ile damat alma (ıçgüveyi) uygulamasını zamanla bir geleneğe dönüşmesinin getirdiği karmaşıklığıdır. Özellikle son yüzyılda gerçekleşen sık savaşlarda yaşanan kayıplar ıçgüveyi geleneğini daha da yaygınlaştırır. Zamanla hanede erkek olmaması tarla, bahçe ve hayvan için gereken insan gücüne ihtiyacı giderek artırması ile önce aynı köy içinden, sonra yakın köylerden, kasabalardan, kentlerden giderek daha da geniş bir alandan damat alma geleneği yaygınlaşır. Günümüzde Manav hanelerinin içinde farklı yerleşimlerden geldiği ifade edilen aile üyelerinin temel nedeni de budur. Özellikle Osmanlı tarafından uysal, mülayim olarak görülen topluluk üyeleri, göçle gelenlere verilen toprak seçiminde bu kültüre ait yaşam alanlarına başka kültürlerin ikame edilmesini de beraberinde getirdi. Osmanlı'nın Balkanlarda, Rumeli'nde ve Kafkaslarda her toprak kaybında, bu yerlerden göç edenlerin yerleştirildiği alanlar ya Manav toprakları olur ya da onlara yakın devlet arazileri olur. Bu iskân anlayışında topluluk üyelerinin dışarıdan gelenlere karşı son derece hoşgörülü olması ve devlete bağlılığı rol oynadı. Yakın yerleşimler daha sonraki dönemlerde farklı topluluklarla evlenmeyi de beraberinde getirdi. Manavlar arasında bugün ortaya çıkan farklılıklarda bu süreçte çok etkili oldu.

Çalışmada çok geniş bir alana yerleşen Manav köyleri incelendiği göz önüne alınırsa bir takım farklılıkların olabileceği gerçeği de görülecektir. Bunda kitle iletişim ve ulaşım araçlarına daha fazla maruz kalan bölgeler geleneksel uygulamalar açısından zayıflaması, bu etkiden uzak kalan yerleşim yerlerinin daha geleneksel uygulamaları yaşatması etkili olmaktadır.

Yerleşik bir kültür olan bu topluluk üyeleri Manavlar sözcüğünün içeriğini kimi zaman net olarak tanımlayamamaktadırlar. Manavlık kimliğinin tanımlanmasında karşılaşılan en önemli güçlük de Manav sözcüğünün nereden geldiği ya da hangi maksatla kullanıldığına yönelik sorulara yanıt verememe sorunudur. Bu nedenle zorlanan bu topluluk üyeleri bildikleri "**dil bilmeyiz**" sözcüğü ile başlayan ve "**yerlisiyiz**", "**yerleşik olanız**" ifadelerine yöneldikleri görülmektedir. Evet, anahtar sözcük "**dil bilmeyiz**" yani "**Türkçe dışında konuştuğumuz bir dil yok**" anlatımıdır.

Bu topluluğu "**Dil Bilmez Yerli-Yerleşik Türkler**" olarak tanımlamak, bir anlamda Manavlara tercüman olmak, Manav sözcüğünün/kavramının içinin doldurmanın ilk adımını oluşturmaktadır. Dil bir kimliği tanımlamak için önemli bir araçtır. Bir dilin varlığı, etnik kimlik tanımlanmasında kullanılan diğer parçalar olan, ortak tarih, yurt birliğinin vb. konuları da bütünlemektedir. Manavlarının yer-yöre, kap-kacak, bitki vb. adlar da dâhil bildikleri her şey Türkçedir. Dolayısı ile "**Dil Bilmez Türkler**" ifadesi onları çevrelerinde yaşayan çok kültürlü/dilli topluluklardan ayıran en temel özelliği vurgulamak üzere araştırmada kullanılmaktadır. Manavlar Etnik açıdan Yakut (Saha) Türklerinin Sari boyundandır.

HALK HEKİMLİĞİ

İnsan, yeryüzünde var olmaya başladığı andan itibaren vücudunu korumak ve geliştirmek gibi önemli bir sorunla baş başa kalır. Biyolojik bir organizma olan insan vücudu, doğal ya da psikolojik etkilerle zarar görmeye müsait bir yapıdadır. Bu zararları gidermek için tarihsel süreç içerisinde deneme yanılma ve keşif yoluyla birçok yöntem geliştiren insan, bugün vücudunu en küçük bileşenleriyle birlikte ele alan modern tıp bilimini oluşturur. Modern tıbbi oluşturan bileşenlerden belki de en önemlisi ve en etkilisi "halk hekimliği" olarak adlandırılan tedavi yöntemleridir. İlk dönemlerden itibaren kendini ve doğayı tanımaya başlayan insan, hastalıkların nedenleri ve tedavileri üzerine yaptığı ilk araştırmalar sonucunda, kendi başının çaresine bakacak yetkinliğe ulaşır.

İlk çağlardan günümüze gelen, yazı, resim, araç gereç gibi birçok materyal, o dönem insanının mevcut şartlar dâhilinde, birçok tedavi yöntemini uyguladığını gösterir. Genel olarak bitki ve hayvansal ürünlerden yapılan ilaçlar, insanın dinle tanışması sonucunda büyü, sihir, kurban gibi dinî nitelikli eylemlerle birlikte kullanılarak, aynı doğrultuda farklı tedavi yöntemlerini oluşturur.

Tarihsel süreç içerisinde bu uygulamalar, toplulukların oluşturdukları kültürel öğelerin de katılımıyla yeni bir boyut kazanır ve tedavi türleri farklı uygarlıklarda farklı uygulamalarla yapılagelir.

Türklerin tarih sahnesinde yerlerini almalarıyla başlayan "Türk halk hekimliği", bahsettiğimiz özellikleri taşımaktadır. İlk devirlerde, özellikle Şamanizm'e inanan Türkler, bu inancın çevresinde oluşan ritüellerle kendine özgü tedavi yöntemleri geliştirir. Günümüze kadar gelen Türk halk hekimliği uygulamalarının büyük çoğunluğunun, Şamanist inançlar çerçevesinde geliştirilip, zamanla diğer inanışlara uyarlandığı görülür.

Türklerin en eski ve en yaygın tedavi yöntemlerinin, ocaklar aracılığıyla yapıldığı söylenebilir. Orta Asya'da başlayan Türk tarihi, zaman içerisinde farklı coğrafyalara taşınır, bu taşınma

beraberinde Türk kültürüne ait öğelerin de dünyanın farklı coğrafyalarına götürülmesine neden olur. Bundan dolayıdır ki, bugün Türklerin yaşadığı bütün coğrafyalarda, ocaklara rastlamak olanaklıdır.

Manavlar arasında yaygın bir biçimde var olan Ocak kültü; iyileştiricinin yani sağaltım işini yapan kişinin el verme geleneği Türk Kültürü içinde Orta Asya'dan Balkanlara kadar var olan bir uygulamadır. İyileştiricilik, yüzyıllardır babadan oğula, anneden kıza ya da çocuklarının olmaması/ölmesi durumunda bir başkasına el vererek aktarılmaktadır. Bu yönüyle de Manavlar Türk kültürünün bir parçasıdır. Ve bu geleneksel kültürün temsili günümüzde de sürdürülmektedir.

Günümüzde de *halkın, olanakları bulunmadığı için ya da başka nedenlerle doktora gidemeyince veya gitmek istemeyince, hastalıklarını tanılama ve sağaltma amacı ile başvurduğu yöntem ve işlemlerin tümü "halk hekimliği"*dir.² Burada halk hekimliğine başvurmanın nedenleri doktora gidememek veya gitme istememek olarak ifade edilir. Ancak halk hekimliğine, modern tıbbın çaresiz kaldığı zamanlarda da ümitleri yeniden canlandırmak amacıyla da başvurulmaktadır.³

Halk hekimliği denince akla, halkın bilimsel tıp yöntemleri dışında kendi üretip uyguladığı yöntemler gelir. Böylece insanlar psikolojik ve fizyolojik bazı sorunlardan korunup kurtulmaya çalışılır. Sonuca ulaşip ulaşmamak da halk inancına göre itikat meselesidir. İtikat edip kalbini bozmazsan olur inancı yaygındır.⁴ Dolayısıyla halk hekimliği yöntemlerine başvuran bireyler bu tedavinin iyi geleceğine inanan ve böyle tedaviye başvuranlarla varlığını sürdürür.

Sağaltıcılar ve yaklaşımları doğal ya da doğaüstü olarak tasnif edilir. Otacılar doğal iyileştiriciler, büyücüler doğaüstü iyileştiriciler olarak değerlendirilir. Ancak otacılar uygulama esnasında dua veya kalıp sözler kullanırken, büyücüler de tütün gibi doğal malzemelerle muska kullanılabilir. Yine de doğal kategorisi deneysel ve akılcı, doğaüstü ise akıldışı olarak adlandırılır.⁵ Deneysel yaklaşımla tedavi yöntemlerinde daha önce birine iyi gelen bir bitki bir başka kişiye de tavsiye edilebilmektedir. Dolayısıyla halk inancı denenilen ve sonuç alınan bu uygulamaları yinelemektedir. Bu tarz uygulamalara başvuranlar rahatlıkla dile getirilmektedir. Ancak doğaüstü iyileştiricilere başvuranlar bunları söylemekten çekinmekte, olabildiğince konuyu değiştirmeye çalışmaktadırlar. Bunun nedeni de yaptıklarının İslami olarak yanlış olduğunu düşünmeleridir.

Halk hekimliğinde bitkisel yolla yapılan bu tedaviler Manavlar arasında genellikle "*koca karı ilacı*" veya "*emsem*"⁶ ile adlandırılmaktadır. Halk hekimliği kapsamında çeşitli bitkilerin kullanılabilirdiği gibi ocaklı kişilere başvurulduğu da görülmektedir. Eski Türk inançları arasında önemli yeri olan ocak kültü atalar kültüne bağlı olarak ortaya çıkıp gelişir.⁷ Ocak bir veya

2 Perteve Naili Boratav, *100 Soruda Türk Folkloru*, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1994, s. 122

3 Ali Berat Alptekin, "*Türk Halk Hikâyelerinde Halk Hekimliği*", *Milli Folklor*, Yıl:22, Sayı: 86, 2010, s.5-19

4 Özlem Dermen, "*Halk Hekimliğinde Ocaklar ve Şamanizm*", *Folklor/Edebiyat*, Ankara, 2008, s. 185-210

5 David J. Hufford, "*Halk Hekimleri*", Çeviren: Mustafa Sever, *Milli Folklor*, Yıl: 19, Sayı: 73, 2007, s. 80

6 "Em" kelimesi eski kaynaklarımızdan bu yana karşımıza çıkan bir kavramdır. "Erkeç eti em bolur, keçi eti yel olur. Erkeç eti ilaç olur, keçi eti yel olur" şeklinde bir atasözü ile "Ol anı emletti, buğday atığ kemletti: O, ona ilaç ettirdi, buğday atı kötületti, zarar verdi" şeklinde bir atasözünde daha karşımıza çıkmaktadır. [Besim Atalay, *Divanü Lûgat-it Türk*, Ankara, 1986, s.95, 363]; İlaç yerine em kelimesi kullanılmaktadır. "Ot em kalmadı kör neçe kıldılar/Yaraşık ne erse anı birdiler". [Reşit Rahmeti Arat, *Kutadgu Bilig*. İstanbul, 1979, s. 123]

7 İskender Oymak, "Ocak Kültü ve Malatya'daki İzleri", *Türk Kültürü*, Sayı: 479, Yıl: XLI, 2003, s. 82-93

birkaç hastalığı sağaltma gücü olan, bu işin yöntemlerini bilen, bunu uzmanlık haline getiren kimseyi gösterir. Erkek veya kadın olabilen ocaklı elini (sağaltma gücü) kendi soyundan alabileceği gibi bir yabancından da alabilir.⁸ Bu tarz işlemlere başvuran kişiler şaman kalıntısı kişilerdir. Şamanist inanca göre insan ruhu kötü ruhların etkisiyle vücudu terk eder ve hastalık gelir. Ruh yeryüzünde dolaşır ve kötü ruhların esiri olur. Eğer bu uzun sürerse ruh ölüler diyarına gider. Ruhu vücuda yeniden getirecek olan da Şamanlardır. Şamanlar ruhu gittiği yerde bulmak, onu kötü ruhların etkisinden savaşıarak kurtarmak ve hastanın ruhunu yerine koyarak iyileşmesini sağlamaktadır.⁹

Manavlar arasında da yılcık kesmek, kabakulak çizmek, baş çivilemek, göbek düşüklüğü, baş ağrısı gibi hastalıklar için ocaklı kişilere müracaat edilmesi yaygın bir uygulamadır. Ocağın aynı kandan olanlara doğrudan geçtiğine inanılsa da istenilen birine de "el verme" uygulamasıyla bu özellik geçirilebilir. "Kayınpederi kabakulak çizen kişi damadına "..... aldın mı?" diye üç kez sorar. "Aldım" deyince o da ocaklı olur."

KOCAELİ VE ÇEVRESİNDE SAĞALTMA OCAKLARI VE YAPILAN TEDAVİLER

Halk hekimliğine bağlı olan sağaltma ocakları Türk kültürünün önemli unsurlarındandır. İnsanlık tarihi ne kadar eski ise hastalıklardan korunma ve tedavi yöntemleri arama çabası da aynı oranda eskidir. Orta Asya'dan Anadolu'ya uzanan ocakların varlık nedeni ve yaptıkları uygulamalar da bu çabanın sonucudur. Bir taraftan eski Türk inançlarının izlerini içerisinde barındıran sağaltma ocakları diğer taraftan da İslami motifleri yapısına katarak günümüze kadar ulaşır. Anadolu'nun pek çok yerinde olduğu gibi Kocaeli ve çevresinde de yaygın bir biçimde sağaltma ocakları bulunmaktadır.

Osmanlı Devleti zamanında önemli Türk şehirlerinden olan Kocaeli geniş bir kültür ve uygarlık yelpazesine sahiptir. Türkler Anadolu'ya göç ederken sahip oldukları kültürel değerleri de yanlarında getirirler. Ocaklar ve buralarda yapılan tedaviler de bu değerlerimizden biridir.

Ocakların tarihine bakılınca Anadolu Türk tarihi ile sınırlı olmayıp Türk kültürlü halklarla göç edip Türk kültür coğrafyasına yayıldıkları söylenebilmektedir. Eski Türk dini içerisinde önemli bir yere sahip olan Şamanlar, toplumun İslamiyet'i kabul etmesinden sonra, bu yeni ortam içinde sahip oldukları otoritelerini uzun müddet koruyamaz; toplumunda etkisi ile din adamlığı yönünü derviş, şeyh, veli gibi ruhani kişilere devreder veya devretmek zorunda kalır, hekimlik, doktorluk yönünü ise ocaklı olarak devam ettirirler.

Ocak kavramı geleneksel kültürde hastalık sağaltımı konusunda önemli bir yere sahiptir. Kökleri Orta Asya'ya uzanan ocaklar ve buralarda yapılan tedaviler İslami motifler dâhil edilerek işlevini günümüze kadar devam ettirir. Halk hekimliği görevini üstlenerek çeşitli hastalıkları tedavi eden ailelere "**ocak**", bu ailenin içinde tedavi işlemi uygulayan kişiye de "**ocaklı**" denilir. Hem kadın hem de erkek ocaklılar bu görevi yapabilmektedir. Hasta erkek ise erkek ocaklıya, kadın ise kadın ocaklıya başvurur. Genelde ailenin büyükleri sağaltma işlemi yapar ve vakti geldiğinde kendi soyundan olanlara el vererek ocağın devam etmesini ister. Türk halkının hakiki doktoru bunlardır. Her hastalığın ayrı bir ocağı vardır: sıtma ocağı, kuduz ocağı,

8 Pertev Naili Boratav, *100 Soruda Türk Folkloru*, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1994, s.144-145

9 Ahmet Yaşar Ocak, *Alevi ve Bektaşî İnançlarının İslam Öncesi Temelleri*, İstanbul, 2000, s.148-150

sarılık ocağı... gibidir. Ocaklı tedavi etme kudretini ailesinden kan yolu ile alır. Bunun için bir öğrenim ve eğitim evresine ihtiyacı yoktur. Falan ocaklının neslinden gelmesi yeterlidir. Halk hekimliğinde ocak ve ya ocaklı diye eş anlamda kullanılan iki sözcük ile anlamlandırılan kişiler bir veya birkaç hastalığı iyi edebilme gücüne sahip olduklarını söyleyen, bu işin yöntemini bilen kimselerdir. Ocaklılar, tek bir hastalık sağaltma yetisine sahip olabildikleri gibi birden fazla ocağı olanlar hatta yedi ocaklı olarak anılanlar da vardır.

Bir kişinin ocaklı sayılabilmesi için o kişinin bu işi bilen birisinden el alması gerekir. Kocaeli ve çevresinde "ocaklı" olma genel olarak kan bağına bağlıdır ve "el alma" yöntemi ile varlığını sürdürür. Bu ocakların da kendi içerisinde belli kuralları bulunur. Bazı ocaklar yalnızca kızına ve oğluna el verirken bazı ocaklar gelin ve damatlarına da el verebilmektedir. Bazı ocak sahipleri ise sağaltma yetisini kan bağı gütmeksizin uzaktan gelen hastalarına aktarmakta ve gittikleri yerde bu ocağı sürdürmelerini istemektedirler. Kimi ocakların temelinde ise rüyada görülen Hz. Hızır ya da din büyükleri yatar.

Her ocağın el verme vakti ve şekli farklıdır. Bazı ocaklılar ömürlerinin sonlarına doğru el verirler ve el verdikten sonra kendileri sağlatma işlemi yapmazlar. Bazılarında ise daha ocaklı sağken el verdiği kişiler de kendisi de sağaltma yapabilir.

OCAKLARDA EL VERME İŞLEMİ

1. Ocaklı abdest alır, üç İhlâs ve bir Fatiha sureleri okuyarak el vereceği kişiye avucundan üç kez su içirir.
2. Ocaklı kıbleye doğru oturur, el vereceği kişi de önüne diz çöker. Bir bardak suya dualar okuyan ocaklı bunu el verdiği kişiye içirir.
3. Ocaklı abdest alır, el alacak kişiye gönlüne gelen duaları okur ve ağzına üç kez "tû" diye tükürür.
4. Ocak sahibi avucuna tükürür ve el alan kişide besmele eşliğinde o tükürüğü yalar. (Bu gerçek tükürük değildir. Tû şeklinde tükürür gibi yapar.)
5. Ocaklı işaret parmağı ile ağzından aldığı tükürüğü salavat çekerek el vereceği kişinin ağzına sürer.
6. El veren kişi kendi ellerini, el alacak kişinin ellerine dualar okuyarak sürer.
7. Ocaklı el vereceği kişiyi karşısına oturtur ve dualar okuyarak onun vücudunu sıvazlar.
8. Rüyasında, Hz. Hızır ya da din ulularının el vermesi üzerine hastalık sağaltmaya başlar.
9. Tedavi amaçlı gittiği ocaklının avucundan su içer.
10. Kan bağı ile hiçbir el verme merasimi yapmadan da ocaklı olunur. El verme merasimi esnasında yapılan uygulamaların temelinde dinsel ve büyüsel işlemler yatmaktadır. Ocaklının el verdiği kişinin ağzına tükürmesi ve tükürüğünü yalatması ile kendinde olan "manevi güç" ve

"bir şeyi yapabilme gücü" karşı tarafa geçer. Yani el alan kişi parça bütün ilişkisine dayalı olarak "temas büyüü" ile ocaklı sıfatını alır. Sivazlama ya da ellerini el alacak kişinin ellerine sürme işlemi sırasında da yine temas büyüü mevcuttur. Dualar okuyarak el alan kişiye üflenme ile ocaklının kendisinde olan manevi kuvveti karşı tarafa dinsel yolla aktarması olaydır.

KOCAELİ VE ÇEVRESİNDE OCAKLILARIN ÖZELLİKLERİ

1. Kocaeli ve çevresinde sağaltma işlemi yapan ocaklıların büyük çoğunluğu kadındır. Erkek ocaklılar da mevcut olmakla birlikte sayı olarak azdır.
2. Kadın ocaklılar daha çok kadın ve çocuk hastalara bakarlar. Genelde erkek hastaları tedavi etmezler, bazen kendilerinden yaşça küçük ya da büyük olan yani babası yaşındaki erkek hastaları sağaltırlar. Erkek ocaklılar ise çok fazla cinsiyet ayrımı yapmazlar.
3. Bazı ocakların tedavi için günü ve saati vardır. Örneğin: Salı ve perşembe günleri 'gün yarım olmadan' yani öğlen olmadan o ocağa gidilir. Bazılarında ise tedavi akşam ya da sabah saatlerinde yapılır.
4. Ocaklıların sağaltma öncesi ve sonrası kuralları bulunur. Bazı ocaklılar tedavi için gelen hastaların abdestli olmalarını şart koşarlar. Bazı ocaklar ise hastaların aç karnına gelmesini isterler. Tedavi sonrasında özellikle cilt hastalıklarının tedavisinde perhiz verebilirler. Hastalardan evlerine dönerken arkalarına bakmamaları ya da kimse ile konuşmamaları da istenilebilir.
5. Tedavi amaçlı yapılan uygulama hastalığın iyileşmesini sağlamazsa bu uygulama üçlenir.
6. Gelen hastalar ocağa hediye, ikramlık bir şey ya da para bırakırlar. Bunun adına yörede 'el yeğniligi' denilmektedir.

Ocakların büyük çoğunluğu maddi bir karşılık gözetmeden Allah rızası için bu işlemi yaparlar veya çok küçük meblağı demir para olarak alırlar. Buradaki amaç özellikle demir para olarak sağaltılan hastalığın ağırlığının kendilerine geçmesini önlemektir. Hastalıkların sağaltılması karşılığında ocaklıların demir para talep etmeleri, demirin eski dönemlerdeki kutsiyeti ve iyileştirme gücünden de kaynaklanır. Demirin gücü ve kutsallığı, şamanların demirci olarak görülmesi bilinir. Böylelikle kötü ruhlar uzaklaştırılmaya çalışılır.

Yapılan tedavi tek seferde hastalığı silmeye yetmezse bu uygulama üçlenir. Bu işlemin ağır hastalarda üç kez yenilenmesi, İslâmiyet öncesi dönemde olduğu gibi günümüzde de bazı sayılara kutluluk ve uğurluluk anlamı verilmesi ve bunların birtakım pratiklerde özel güçlerden yararlanmak amacıyla kullandığını göstermesi bakımından önemlidir. Hem İslâmiyet öncesi hem de İslâm dininin kutsal sayılarından biri olan "üç" ile de tedaviye dinsel bir güç katılır. Üçleme farklı günlerde yapılır. Bu günler birer atlayarak devam eder. Örneğin ocaklının tedavi günü Pazar ise hasta tekrar tedavi için Salı ve Perşembe günü ocağa gider. Ocağın tedavi günü Çarşamba ise Cuma ve Pazar günleri ocağa gidilir.

Ocaklarda bazı hastalıkların tedavisinde zaman aralığına dayalı uygulamalar bulunur. Örneğin karın ya da mide bölgesine bastırılarak tedavi edilen hastalıklarda sağaltma işlemi gün yarım

olmadan ve aç karnına yapılır. Hem midenin boş olması sağlanır hem de hasta daha fazla aç kalmak zorunda kalmamasına dikkat edilir.

Sağaltma işlemini “*ırvasa yoluyla*”, “*parpilama yoluyla*”, “*dinsel ve büyüsel yolla*” ve “*bitki, hayvan ve maden kökenli ilaçlar/melhemler*” ile yapılır. İrvasa, doğrudan vücutla ilgili olmayan, hastayı etkileme amacı güden sağaltmadır. Parpilama yoluyla yapılan sağaltmalarda ise, hastaların vücutları çizilir, delinir, dağlanır, kesilir ya da vücutlarına değnekle vurulur. Yöredeki ocaklarda yapılan tedavilerde parpilama oranı azdır. Daha çok ırvasa ve dinsel-büyüsel yollar tercih edilir. En eski dönemlerden günümüze kadar varlığını devam ettirebilen ocaklar Kocaeli’nde kısmen işlevini sürdürmektedir.

MANAV KÖYLERİNDE HALK HEKİMLİĞİ VE OCAKLAR

Yaşlı kuşağın tanık olduğu sayısız halk sağlığı yöntemleri ve uygulamalarının başında; kurşun dök-türme, muska kullanma, çıkıkları köyün kırıkçısına yaptırma, göbek düşme teşhisi ile halk hekiminin tedavisine sıkça rastlanır. Kısaca bundan 40-50 yıl öncesine kadar, özellikle köylerde yaşayan aileler doktora gitmek yerine gerek ekonomik nedenlerden dolayı, gerekse karşılaştıkları basit sağlık sorunlarını, bu tür hastalıklara bakan halk hekimleriyle çözmeye çalıştılar. Modern tıbbın gelişmesi ve yaygınlaşması ile son 15-20 yıldır halk hekimliği kurumu, köylerde de yavaş yavaş yok olmaktadır.

Taşköprü nahiyesi köylerinde geçmişte hatta bazı özel koşullarda günümüzde bile yalnızca basit kırıklık ve hastalıklar için değil, bazen çok ciddi hastalıklarda bile doğadaki bazı ot ve bitkilerden medet umulduğu görülmektedir. Özellikle de kanser hastaları için ısırganotu ve zakkumdan tutun çok farklı bitkiler şifa umuduyla kullanıldığı bilinmektedir. Tospağao tu ve ayrıkotunun kökü kaynatılıp suyu içildiğinde kansere iyi geldiği düşünülmektedir. Hâlâ bugün bile doktora başvurmayıp veya başvurup da derdine çare bulamayıp tedaviyi aktar dükkânlarından veya bu tür tedaviler yapan kişilerden almaya çalışanlara rastlanır.

Yüzyıllardır halk arasında kullanılan “*kocakarı ilaçları*” önemini bugün de kısmen korumaktadır. Günümüzde sağlık sorunları için tıp fakültesini bitiren diplomalı hekimlere başvuruyorsa, önceleri de aileden tıp eğitimi alan ve “*Ocak*” denilen halk hekimine başvurulurdu.

Yüzyıllardır bazı ailelerin “*Ocak*” şeklinde babadan oğula veya anneden kıza, halk hekimliğini yürüttüğü ve bu geleneği günümüze kadar sürdürdüğü gözlenmektedir. Bu Ocakların bazıları hastalığın türüne göre çeşitli şifa verici otlar toplayıp bunlardan ilaç yapmaktalar. Çeşitli otların, çeşitli hastalıklara iyi geldiğine ilişkin söylentiler bu tedavi yönteminin temelini oluşturur. Halk hekimlerinin genellikle babadan oğula veya anneden kıza ya da akrabalar arasında Ocaklık biçiminde sürdürdüğü görülür.

Halk hekimleri, görme yöntemiyle yetişir. Geleneğe göre, bir kişinin hasta tedavisi yapabilmesi için, ocaklı bir halk hekiminden el alması gerekir. El almayan veya ocaktan gelmeyen bir halk hekimine köylünün güvenmediği görülür.

Bazı Taşköprü köylerinde birden fazla ve uzmanlaşan halk hekimi bulunmaktadır. Örneğin iyileşmeyen yaralar için lahana yaprağı kompresiyile şaşırtıcı iyileştirmeler sağlayan biri dışında, aynı köyden yara ve bereler için bazı bitkiler kullanan başka biri, ateş düşürmek için pamuk

tohumunu ve kavak ağacının kabuğunu kaynatıp balla tatlandırılarak içirebilmektedir. Aynı köyden bir ocak, göz sulanması için bir kahve kaşığı susamı üzerine beş damla su döküp karıştırırken, bir başka ocak mensubu ise soğuk algınlığı için limonu, balla karıştırılarak içirir, çörekotu yağı da limon ile karıştırarak hastalığı tedavi etmeye çalışır. Kimi ocaklı da kefir adında özeli bir içeceği (ilacı) birçok hastalığı tedavi etmekte kullanır.

Hemen her halk hekimini mutlaka bir yakınından el alır. Kimi dedesinden, kimi annesinden, kimileri babalarından mutlaka el alır ve hastaları öğle tedavi ederler. Halk hekimleri, göbek düşmesi vs. gibi ufak tefek hastalıklar için doktora gidemeyenlerin tüm sağlık yapar. Yaraları iyileştirir, sarılık keser, burun çizer, kırık-çıkıkla uğraşır. Kulak, baş, diş ve karın ağrılarına, yara ile yanıklara, bilek burkulmalarına bakarlar. Halk hekimleri aynı zamanda diş çekerler, doğum yaptırır, sünnet ederler ve iğne vururlar.

Geleneksel ilaçlar yaparak ve halk hekimliği yapanların annesi ve ninesi veya babası ve dedesi de geçmişte bu işi yapmaktadır. Yani büyüklerinden öğrenen ve alan el alanların yanı sıra, gelini ya da yakınlarına halk hekimliğini öğretenlerde bulunmaktadır.

Manav köylerinde, babadan oğula ya da kıza geçen "Ocak"tan yetişme halk hakemleri son yıllarda yok olma noktasına gelir. Köylerindeki bazı ocakların kent merkezine göçtükten sonra da, kısmen halk hekimliğini sürdürmektedir. Günümüzde devam eden halk hekimleri içinde kırıkçılar en büyük payı oluşturmaktadır. Halk hekimleri daha çok, doğumlarda yardımcı olan ebe-nineler, dişçiler ve kırıkçılar biçiminde uzmanlaştığı gözlenmektedir. Ebe-nineler, genellikle yaşlı ve deneyim sahibi kadınlarca yürütülürken, dişçilik yapanların da daha çok berber, kaportacı veya marangoz gibi eli alet tutabilen kişilerden oluşmaktadır. Halk hekimlerinin kullandığı yöntemler, köylere göre az-çok farklılıklar gösterse de genellikle benzer hastalıklara, benzer yöntemlerin kullandığı görülmektedir.

Halk hekimlerinin yaptığı tedavileri karşılığında ufak bedeller aldığı, bu bedellerin hastanın ekonomik durumuna bağlı olarak değiştiği, bazen de hiç verilmemektedir. Halk hekimleri içinde, yalnızca bazı kırıkçılar ile sünnetçilerin profesyonel biçimde çalışmaktadır.

Günümüzde Manavlarda halk hekimliği neredeyse yok olmaktadır. Ocakların da artık aileden gelen mesleklerini sürdürmek için istekli olmadıkları görülmektedir. Yalnızca kırıkçıların, büyük kentlerde bile halen faaliyetlerini sürdürdüğü, hatta muayenehanelerindeki hasta sayılarının, ortopedi hekiminden çok daha fazla hastaya bakmaktadırlar.

HALK DIŞÇILARI

Başta berberler olmak üzere nalbant, kahveci, kaportacı gibi eli alet tutabilen kişilerin köylünün dişçisi olduğu görülür. Son derece sağlıksız yöntemlerle ve genellikle kerpetenle yapılan bu diş çekme işi karşılığında köylünün gönlüne göre bir ücret ödemektedirler.

KIRIK-ÇIKIKÇILAR

İlk çağlardan günümüze kadar kırık-çıkıkçılar tıpta önemli bir rol oynarlar. Tarihte kırık-çıkıkçılar, usta-çırak yöntemiyle yetişmekte ve hekimlikte, kendilerine kırık-çıkık tedavisi yapmak

üzere görevler verilmekteydi. Bugün de kırıkçılar, yasal olmasa da, işte bu geleneksel anlayışın sürdürmektedirler. Günümüzde diğer halk hekimliği neredeyse yok olma noktasına gelmişken, kırık-çıkıkçılar şehirlerde bile halen ilgi görmektedir. Bu kırıkçılara zaman zaman Türkiye'nin dört bir tarafından hastaların geldiği de görülmektedir. Günümüze kadar geçerliliğini koruyan kırık-çıkıkçılık, babadan oğula geçen bir meslek olarak kendini göstermektedir.

Manav köylerinde kel fıtıkları için kırıkçıya gidilir. Omuz çıkıkları da genellikle hastane yerine kırıkçıyla çözülmeye çalışılan hastalıklardır. Hasta sert bir zemin üzerine yüzüstü yatırılır. Kırıkçının yardımcısı hastanın beli üzerine oturur. Kırıkçı da hastanın sağ ayağı ile sol kolunu, sol ayağı ile sağ kolunu birbirine yaklaştırarak, kayan omuru yerine getirir. Sonra, bölgeye yumurta akı ve sabun rendesi karışımı sürer. Manavlarda en yaygın uygulama bel ağrılarına uygulanan bardak vurma yöntemidir. Bir bardak veya fincanın içine alkollü pamuk konulur ve biraz kül eklenerek yakılır. Yanma işlemi bittikten sonra fincan, kırık kaburganın üzerine yerleştirilir ve yapışan fincan kaldırılır. Bu esnada, basınca bağlı olarak çöken kaburga kaldırılmış olur. Üzerine yakı sürülür ve çepeçevre sarılır. Bu yöntem bölgemizde sıklıkla uygulanan bir halk hekimliği uygulamasıdır. Bu yöntemi uygulamak için özel bazı kişilere gerek de duyulmaz. Hemen hemen her evdeki yaşlı kişiler bu yöntemi bilir ve uygular. Bu yöntem, bel ağrıları için de uygulanan yöntemdir.

Isırgan otu sıcak suyla kaynatılıp ağrıyan bele bir hafta üst üste sürülünce, bel ağrılarına iyi gelir.

Çam ağacının kozalağını kaynatıp suyunu küvete dökerek, sıcakken girersen bel ağrısına iyi gelir.

Kırıkçılar ise bu yöntemi biraz daha hassas biçimde uygular. Kırılan kaburga, eğer içe batıyorsa, kırığın üzerine çekem tohumu ve karasakız karışımı, yakı şeklinde sürülür, biraz beklenir. Daha sonra da hastanın ayaklarına bir ağırlık bağlanarak aşağı çekilmesi sağlanır. Hasta bu durumda 3-4 saat kalırsa iyileşir.

Yüzyıllar öncesine dayanan tedavilerle ve babadan-oğula, anadan-kıza geçen bir miras gibi mesleğin el değiştirmesi, bilgisiz kırık-çıkıkçıların doğmasına neden olmaktadır. Özellikle kırıklar sonucu ortaya çıkan komplikasyonların ciddiyeti, toplumda sakat sayısını arttırmaktadır.

OCAKLARDA UYGULANAN TEDAVİ YÖNTEMLERİ

Anadolu'daki ocaklara uygulanan tedavi yöntemlerinin birbirine benzeştiği görülür. Genel olarak bitkisel ve hayvansal ilaçların kullanıldığı bu ocaklarda, zaman zaman kan alma, kesme, çentik atma gibi küçük çaplı tıbbi operasyonların da kullanıldığı görülür. Bunun yanında dua etme, muska yazma gibi dini yöntemlere ve psikolojik yöntemlere başvurulmaktadır. Birçok hastalığın tedavisi için bu yöntemlerin birkaç tanesinin birlikte kullanıldığı görülür.

Irvasa Irvasa, doğrudan doğruya vücutla ilgisi olmayan, hastayı etkileme amacı güden sağaltmadır. Irvasa'ya değişik bölgelerde irvasa, urasa, uğrasa, oğrasa gibi adlar verilir. Irvasa yoluyla yapılan sağaltmalarda hasta sağlıklı bir kimsenin yanına yatırılır, hamamda sağlıklı birinin oturduğu kurnaya oturtulur ve kurt kafatasının içindeki su ile yıkanır.

Parpilama Parpilama sözcüğü değişik bölgelerde parpilma, parpilma, parpulama, parpulma olarak da kullanılır. Bu sağaltmalarda hastaların vücutları çizilir, delinir, dağlanır, kesilir ya da vücutlarına değnekle vurulur. Örneğin; hastanın ustura ile çizilen baş kısmının üzerine papatya çiçeği tozu serpilir ya da bir takım sihirselsözcükler söylenirken hastanın dilinin altı kesilir.

Üfürme Dini hüviyetteki bu yöntemde, ocaklı, bir takım sure, ayet veya duaları okuduktan sonra hastanın yüzüne üfürür. Bu yöntemde yapılan tedavilerde, ocaklının nefesinin iyileştirici gücü olduğuna inanılması kadar, okunan ayet ve duaların da şifa verici olduğuna inanılması söz konusudur. Ocaklarda en sık rastlanan yöntem budur. Ocaklılar bu yöntemde genel olarak Felak ve Nas surelerini, Fatiha suresini, İhlâs suresini, Ayet-el Kürsi olarak adlandırılan Bakara suresinin 255.inci ayetini ya da şifa içerikli olduğunu düşündükleri duaları okurlar.

Büyü Bazı ocaklarda, büyü olarak adlandırılmasa bile nitelik olarak büyüü andıran uygulamalar olduğu görülür. Örneğin "gece yanığı ocağı"nda; ocaklının iki çantılı bir evden ekmek alması, o ekmeği yaktıktan sonra kurutarak sarı bir ineğin yağı ile karııp çamur kıvamına getirmesi ve hastanın vücuduna sarması, tamamıyla büyü özellikleri gösteren bir yöntemdir.

Bitkisel Tedavi Ocaklarda en sık rastlanan tedavi yöntemlerinden biri bitkisel tedavidir. Genel olarak bazı bitkilerin karışımıyla yapılan ilaçlar kullanılır. Bu ilaçlar kimi zaman hastanın yemesi için, kimi zaman da vücudunun belli bölgelerine sarması içindir. Sarımsak, bu anlamda en sık kullanılan bitkidir. Örneğin "saçkıran ocağı"nda hastanın başına tuza batırılan sarımsak sürülür. Bunun dışında soğan, yavşan otu, ebegümece, arpa-buğday gibi tahıllar da kullanılır. Bitkiler bazen de tütsü aracı olarak kullanılırlar. Bunun yanında eczacılık faaliyeti olarak bitkilerden yapılan muhtelif ilaçların da ocaklarda sık sık kullanıldığı görülür.

Muska Bazı ocaklarda hastalığın iyileşmesi için Kur'an ayetlerinden şifa beklenir. Ayetlerin bir kâğıda yazılıp, üçgen bir biçimde bohça edilmesi ve hastanın bunu üzerinde taşıması en yaygın olan muska şeklidir. Bazı durumlarda üzerine ayetler yazılan kâğıt kaynatılıp suyu hastaya içirilir. Kimi ocaklarda ayetler toprağa veya suya okunur, okunan bu toprak ve su karıştırılıp, hastaya içirilir. Bazılarında ise hastanın vücudundaki bir bölge kalemle daire için alınır ve daire içerisine bazı ayetler yazılır.

Ateşle Tedavi Bu yöntemde tedavi, ateşte ısıtılan ve hastalığın türüne göre değişiklik gösteren herhangi bir nesnenin hastanın vücuduna değdirilmesi suretiyle yapılır. Kabakulak ocaklarında da bu uygulamalar yapılır. Nazar ocaklarında olduğu gibi bazen de hasta yakılan ateşin üzerinden atlatılır. Ateşin kullanıldığı bir başka yöntem de dağlamadır. Bazı durumlarda hastanın yarısı ateşte kızdırılan bir metal parçası ile yakılarak kapatılır ki bu işleme "dağlama" adı verilir.

Tükürme Bazı ocaklarda, ocaklı olan kişi ağzına aldığı şeyleri çiğnedikten sonra hastanın yüzüne ya da rahatsız olan bölgesine tükürür. Bu uygulamalar çoğunlukla derma ocakları"nda görülür. Bazı ocaklarda da, hastanın vücudunda kan almak için açılan bir çentik, ocaklının tükürüğü ile sıvanır ve ondan sonra kapatılır. İtdirseği ocaklarında da ocaklının hastanın gözüne tükürdüğü görülmektedir. Bu yöntemde ocaklının, deniz suyu içmişse tükürüğü ile yarayı kurutarak iyileştireceğine inanılmaktadır.

Ovma ya da Masaj Bademcik Ocağında görüldüğü gibi tedavi için hastanın vücudunun belli bir bölgesi ovularak ya da masaj yapılarak tedavi edilir. Bu ovma esnasında genel olarak bazı dualar okunur. “Göbek düşmesi ve kabakulak ocakları”nda da ovma ile tedavi yapılır. Hastalığın şifasının ocaklının elinde olduğuna inanılan hastalık ocaklarında, yaygın olarak görülen bir yöntemdir.

Kan Alma Hastanın vücuduna açılan bir çentikten kan alınarak tedavinin yapıldığı bazı ocaklar vardır. Hacamat ocağı bunlardan biridir. “Hacamat yaptırma” işlemi de kan alma esasına dayalı bir tedavi yöntemidir. Derma ocaklarında da hastadan kan alındığı görülür. Kan alma işlemlerinin dini bir boyutunun olduğu da görülür. Hz. Muhammed.in kan aldırmanın felç olma ihtimalini ortadan kaldırdığına dair rivayet edilen hadis-i şerif, bu inancın temelini oluşturur. Kan alınacak yer, hastalığın türüne göre değişiklik göstermektedir. Bazen kafadan, bazen diz kapağından, ayak bileklerinden, sırt bölgesinden kan alındığı uygulamalar mevcuttur.

Dalak Kesme Bu yöntem, sembolik olarak yapılan bir tedavi yöntemidir. Dalak kesme ocaklarında görülür ve uygulanan ritüeller yer yer farklılıklar gösterir. Örneğin, bir koyun dalağının kara saplı bir bıçakla çizilerek hastanın evine asılması, çamurdan yapılan bir dalağın hastanın dalak bölgesi üzerine konulup kesilmesi gibi uygulamaları vardır. Genelde sıtma ve karın şişliği hastalıklarının tedavisinde kullanılır.

Perhiz Bazı ocaklarda hastalara perhiz yapmaları tavsiye edilir. Derma ocağı bu yöntemin en yaygın uygulandığı ocaklardan biridir. Acı, ekşi gıdalarla soğan, sarımsak ve turşu yemek hastaya yasak edilir. Özellikle cilt hastalıklarında bu gıdaların hastalığı tetiklediği ve iyileştirmeyi geciktirdiği inancı, halk arasında yaygındır. Celeneğe dayalı olarak, ilk ocaklıdan öğrenilerek uygulanagelen bir yöntemdir.

Hayvanlarla Tedavi Bazı ocaklarda tedavi için hayvanlar kullanılır. Örneği “gelincik ocağı”nda, yaraya daha doğrusu jiletle “çitme” yapılan bölgeye güvercin ya da karatavuk kullanılır. Kösnü yarasında kimi zaman hastalığa adını veren “köstebek” eti yedirilir. Bu türden, hastalıklarla ilişkilendirilebilen hayvanın eti ya da bir niteliği tedavi yöntemi olarak görülmektedir.

Yalama Yalnızca göz ocaklarında görülen bu yöntem, ocaklının, hastanın gözüne kaçan cisimleri çıkarmak için gözünü yalaması şeklinde uygulanır. Gözyaşının oluşması durumunda gözdeki küçük cisimlerin temizlenmesi noktasında bu görevi ocaklının dilindeki sıvıyla bunu gerçekleştirmesine dayalıdır.

Karalama Bu yöntem, ocaklının parmağını saç, kazan, çaydanlık gibi metal maddelerin ateşle oluşan islerine bulması ve elinde oluşan karayı hastanın vücudunda belli bölgelere sürmesi şeklinde uygulanır. Bu yöntemle hastalığın dağılma ve çoğalma riski ortadan kaldırılmış olur. Bir bakıma ciltteki hastalığın dağılması boyutunda sınırlama yapılır.

Tuz Efsunlama Bu yöntem, ocaklının üfürüğü ya da duasıyla tedavi gücü kazandıktan sonra hastaya yedirilmesi ya da yemeklerine katılması biçiminde uygulanır. Ender görülen yöntemlerdendir. Burada suya tuz atılarak bu karışıma hastanın verdiği tepki ölçülerek hem kuduz olma teşhisi hem de tedavisi yapılır.

Tütsüleme Nazar için yapılan tedavilerin bütününe urasa ismi verilmektedir. Urasadaki tedavi yöntemlerinden biri tütsüleme yani üzerlik yakmadır. Diğeri ise kurşun dökmedir. Bazı ocaklarda, tabiattan toplanan bazı bitkilerin yakılması ve dumanının hastaya teneffüs ettirilmesi şeklinde tütsüleme yöntemi kullanılır. Nazar ocaklarında üzerlik adı verilen bitkiyle yapılan tütsüleme, bu yöntemin örneklerindedir.

Kurşun Dökme Çok yaygın olarak kullanılan yöntemlerden biri de kurşun dökmedir. Bu yöntemde bir tava içerisinde bir miktar kurşun yüksek ateş marifetiyle eritilir. Hastanın üzerine genelde beyaz olan bir örtü örtülür. Hastanın başı üzerinde içinde soğuk su bulunan bir tabak tutulur. Eritilen kurşun bu tabağın içine dökülür ve oluşan şekillere göre tedavi geliştirilir. Ocaklar dışında da kullanılan bu yöntem, genel olarak nazar değmesi durumunda uygulanır.

Ocakların Yapısal Özellikleri ve Tedavi Yöntemleri Uygulamaya Dayalı Ocaklar

Arpacık Ocağı Genellikle gelişme çağında kirpik diplerindeki bezlerin iltihabı demek olan bu rahatsızlıkta farklı tedavi yöntemleri uygulanmaktadır.

- Ocaklı tedavisinde nöbet şekeri kullanır. Göz kapağının iç kısmında çıkan arpacığı nöbet şekeri ile kayboluncaya kadar siler. Bir taraftan da bir İhlâs, bir Felak ve bir de Nas surelerini okur.
- Ocaklı abdest alır, üç İhlâs ve bir Fatiha surelerini okuduktan sonra benim elim değil Fadime anamızın eli diyerek hastanın rahatsız olan gözünü sağ kolunun dirseği ile siler. Ocaklı bu uygulamayı üç kez tekrar eder.

Ateş Ocağı Özellikle yüz bölgesinde görülen kızarıklık ve şişlik şeklinde oluşan "bir cilt hastalığı"dır.

- Ocaklı önce şekeri suda eriterek şerbet yapar daha sonra pamuğu şerbete batırarak yüzün ateşpare olan bölgelerine sürer. "Ekmek yaparken hamuru kesmek ve hamur leğenini sıyırmak için kullanılan saçtan yapılan hamur sıyıрма aletini ocakta kızdırıp hastanın rahatsız olan bölgesine yaklaştırarak tutar. Vücudun herhangi bir bölgesine bu mesafeden aynı sıcaklık verirse yanar ama aletin olduğu bu bölge yanmadığı gibi sıcaktan hoşlanır. Ocaklı aleti üç kez kızdırıp hastanın yüzüne tutar. Tedavi sırasında üç İhlâsve bir Fatiha surelerini okur.
- Ocaklı, hastanın rahatsız olan bölgesine hamur sıyıрма aletini ocakta kızdırarak tutar. Esirani yüzüne tutmadan önce 'tü' diyerek üzerine tükürür. Bu uygulamayı üçe tamamlar. Bu esnada 3 ihlâs ve bir Fatiha surelerini okur.

Bademcik Ocağı Vücudun soğuk almasının ardından, yüksek ateş, iştahsızlık, yutkunamama, baş ağrısı, hâlsizlik ve boğaz ağrısı ile belirtilerini gösterir. Bu belirtilerle gelen kişiyi, ocaklı kendinden alçak şekilde bir yere oturtur. "... El benden, şifan Allah'tan..." ya da "... benim elim değil, ocağımın eli..." şeklinde el aldığı ocaklıya atıfta bulunarak, hastanın boğaz kısmını dua okuyarak, yaklaşık yarım saat kadar ovar. Bu işlem uygulanırken hastaya konuşmaması öğütlenir ve bir şey yiyip içmesi de yasaklanır. Ovma işlemi fazla bastırmadan yapılır ve ocaklı rahatlamaya olduğuna kanaat getirdikten sonra boğaz kısmını bir bez ya da havlu ile sarar. Tam

bu şekilde çene altından iki ucundan sarılan havlu ya da bezle kafa kısmı, boğaz bölgesinden yukarı doğru çekilir. Bu işlem, üç beş defa tekrarlanır. Herhangi bir sarma yapılmaz, hastaya soğuk almaması ve acı, ekşi gıdalardan uzak durması söylenir.

Çarpma Ocağı Bu ocakta felç geçiren hastalar tedavi edilmektedir.

- Tedaviyi yapan ocaklı abdestli olmak zorundadır. Gelen hasta kıbleye doğru seccade üzerine oturtulur. Ocaklı üç İhlâs ve bir Fatiha surelerini okuyarak bu silsilenin başı olan büyük dedeleri yüzü suyu hürmetine Allah'tan şifa diler. Ocaklı sağ koltuk altına ayakkabı ya da terliğini alarak hastanın arka tarafına geçer ve dualar okuyarak sırtının sağ tarafından terlik ile vurmaya başlar. Daha sonra aynı işlemi dua okuyarak sol tarafa yapar.
- Ocaklı abdest alarak kıbleye doğru oturur hastayı karşısına alır ve iki kez Tebbet suresini kesebe kadar bir kez de tamamını okur. Arkasından üç İhlâs ve bir Fatiha surelerini okuyarak Ya Allah, Bismillah, Ya Muhammed, Ya Ali der ve hastayı soldan sağa doğru sol ayak terliğini vurmaya sureti ile tedavi eder.

Dalak Kesme Ocağı Bu ocağa dalağı şişen-dalak şişmesi belirtisi, nefes alma güçlüğü ve sürekli sancı çekme olarak bilinir-kişiler gitmektedir. Bu ocağa getirilen çocuk veya hasta gündün güne zayıflar. Böyle bir insan bir zaman gelir ki yürüyemez olur. Müthiş sancılar içinde kıvrılır. Yörede yapılan tedavi yöntemleri şöyledir:

- Tedaviye başlamadan önce ocaklı ve gelen hasta abdestli olmak zorundadır. Hasta sırt üstü kıbleye doğru yatırılır. Ocaklı parmağı ile hastanın karnında "tık, tık" sesi çıkaran bölgesini tespit eder. Daha sonra bu bölgeye un serpererek bıçağın tersi ile artı şeklinde çizer. Ocaklı bıçakla kesiyormuş taklidi yaparak artı koyma işlemini üç kez tekrar eder. Her uygulamada üç İhlâs ve bir Fatiha surelerini okur. Hasta üç uygulamada da kendisine: -Ne kesiyorsun? Diye sorar, ocaklı da: -Dalak kesiyorum, diye cevap verir. Uygulama sonunda hastaya ocaklı evinden üç yudum su içirilir ve arkasına bakmadan evine gitmesi söylenir. Eğer arkasına bakarsa tedavinin tesir etmeyeceğine inanılır.
- Abdest alan ocaklı: Benim elim değil Fadime anamızın eli, sebi bizden şifa Allah'tan, diyerek hastayı kıbleye doğru sırt üstü yatırır. Dalağın olduğu bölgeyi bıçağın tersi ile üç kez baklava şeklinde keser gibi yaparak çizer. Her seferinde hasta ocaklıya: -Ne kesiyorsun? Diye sorar, ocaklı da: -Dalak kesiyorum, diye cevap verir. Ocaklı tedavi işlemi sırasında bir kez Ayetel Kürsi, bir kez Tebbet, üç kez İhlâs, bir kez Fatiha, bir kez de Nas surelerini okuyarak Arap harflerini sonuna kadar söyler. Bütün duaları yanına koyduğu bir bardak suya da üfleyerek gelen hastaya tedavi sonunda içirir.

Derma Ocağı Derma, vücudun herhangi bir yerinde oluşabilen, kendini kaşıntı ile gösteren cilt hastalığı adıdır. Kaşıntı ile birlikte kızamık, etrafı beyaz yuvarlak, hafif kabuklu bir yara şekline gelir. Üzüntü, stres, nazar, alınan gıdalar ve mevsim geçişleri, hastalığı tetikleyen etmenler arasında gösteriliyor. Diğer cilt hastalıklarıyla hemen hemen aynı etmenlere dayalı ortaya çıkmakla beraber, şekil itibarıyla farklılık göstermesiyle diğer cilt hastalıklarından ayrılıyor. Boz, kızıl, sulu, kuru, kaşıntılı, kabuklu derma başta olmak üzere pek çok çeşidinin olduğu ve ocak uygulamalarının farklı olduğu söylenir.

Cildin üzerinde göz şeklinde halka halka kemerlerle ifade edilen bu hastalığın tedavisi için, üç gün üst üste ocağına gidilir. Ocaklısı üç gün boyunca, "... sebep bizden, şifa Allah'tan..." diyerek tükürür ve acı, ekşi gıdalarla soğan, sarımsak, turşu yemeyi yasaklar. Yaranın dağılmasını engellemek düşüncesiyle etrafı kalemle daire şeklinde çizilir ve hastalık geçer. "Temre, demre, dermeği, temreği" gibi farklı isimlerle ifade edilen bu hastalıkta; "temreği ocaklısı temreği olan yerin etrafını mürekkeple çevirir ve çizgilerken bir şey okur gibi dudakları deprenir" türünden farklı uygulamalarda görülmektedir.

"Demreğinin nazar değmesi sonucunda çıktığı düşünüldüğünden ocak sahibi hasta bölgeyi kalemle yuvarlak içine aldıktan sonra dualar okuyarak, dairenin içini göz göz karalar. Bu uygulama ile göz şeklinde karalama yapılarak, hastalığın nazardan kaynaklanma ihtimalini yok ederek, hastalığın tedavisi tamamlanır.

Kızarığı dişi, kurusu erkek şeklinde nitelendirilen bu hastalıkta, eğer ocağını doğru bulamamışsa yani doğru ocağa gidilmemişse sulanıp akacağı ve değdiği yerde de türeyeceği inancı hâkimdir.

Kimi ocaklı ise el aldığı kişiden öğrendiği karışımlarla tedavi uygular. Önce dermal bölge jilet ile çok hafif kanatır. Oraya katran ve kına karışımı sürülüp üzeri iki üç gün boyunca kapatır. Bunun yanı sıra kanatılan yer; karasakız, sütün üzerindeki yağ ve kuru ceviz karışım yapılarak kapatılıp, sarılır. Bazı ocaklarda ise derma hastalığına, iyi geldiğine inanılan ve ismi "derma otu" olarak bilinen bitkiyle tedavi uygulanır. Yağmur sonrası nisan, haziran, ekim aylarında çıkan ve ocaklısı tarafından tespit edilebilen bu bitki, hastanın adı söylenerek üç İhlâs bir Fatiha okunarak kesilir. Üç gün boyunca kırk kaşık suda bekletilen, hastaya özel kesilen bu bitki ile sütün yağı yaraya sürülür. Bu yöntemlerin hepsiyle yaranın kuruyup döküleceğine inanılır. Bu uygulama "derma otu" bitkisinin kesilmesi sebebiyle "derma kesme" işlemi olarak nitelendirilir.

Gece Yanığı Ocağı Yanma, sıkıntı kaynaklı olup dilde morarma, deride kırmızılık ve uçuk vücutta hâlsizlik ve sıtma tutma şeklinde oluşan, bir hastalıktır. Bu belirtilerle ocağına başvurulmuş hastalık halk arasında "yanma" veya "yakı" adı ile bilinen bu rahatsızlığın tıp dilindeki adı "şarbon", "gece yanığı", "zona"dır Yörede yaygın olarak, gece birdenbire çıktığına inanıldığı için "gece yanığı" ismi daha yaygın kullanılır. Üzüntü ve strese dayalı olarak çıktığına inanılan, yüz bölgesi başta olmak üzere vücudun her bölgesinde çıkma ihtimali bulunan, sulu yaranın ismidir.

Uygulamada, el alınan kişinin ve ondan önceki ocaklıların uyguladığı uygulamalar yapılır. Nazarın da etkili olduğu düşünülen bu hastalıkta ocaklı, iki çantılı bir evden ekme alır. Bu ekmeği kendi evine getirerek yakar, kurutulan ekme sarı ineğin yağı ile karılır. Ekmeğin ufalanmış hâliyle yağ karışımı hastalığın oldu yere ocaklı tarafından sarılır ve üzeri kapatılır. Bu uygulama ile yara iki, üç gün içerisinde delinir ya da kuruyarak kaybolur. Burada önemli olan hastanın, ocaklıya güvenerek, tedavi yöntemine inanarak gelmesidir. Aksi takdirde hasta, şifa bulamaz ve hatta yaranın yayılma ihtimali olur.

Gelincik Ocağı Bel ve bacak ağrılarını tedavi eden ocaktır. Bu türden hastalıkları tedavide her ocak farklı bir uygulama yapar ve hepsi de değişik adlar alır. Şiddetli bel ve bacak ağrısının yanı sıra bacak çekmesi, kalça ağrısı olarak da nitelendirilebilen bir hastalıktır. Bu hastalık, hastanın

hareket etmesini kısıtlar ve hasta erkekse zayıflatır, bayansa şişmanlatır. Bu ağrılar sonrası kilo alma ya da verme varsa, ocağına başvurulur.

Ocaklı, hastayı kendi uygulama yöntemleriyle tedavi ederek, kendi ocağının hastası olup olmadığını anladıktan sonra, hastanın kuyruk sokumu diye adlandırılan kalçanın üst kısmını jiletle çinter (kanatır). Kesilen güvercin veya karatavuğun içi boşaltılır. Bu iç kısma, bol miktarda acı biber atılır ve kanatılan yere bir miktar bu etten sarılır. Kuyruk sokumu alanına sarılacak kadar bir parçası alınan tavuk ya da güvercinin kalan etleri, ocaklının tuzuyla karılır ve pişirilir. Pişirilen et ocaklının evindeki yufka ekmekle hastaya yedirilir. Bir gün boyunca durması gereken bu uygulamadan sonra, bir hafta boyunca acılı gıdalar, bulgur, turşu yenmesi, ağır iş yapılması ve yıkanılması yasaklanır. Ayrıca, tedavi sonrasında kesilen hayvanın kanı bele, bacaklara, ayaklara sürülür. Bir gün sonra hasta bu dertten kurtulur, ayağa kalkar ve gider. Eğer geçmemişse tekrar uygulama yapılmaz ve ocaklısı tarafından "... buranın, bu ocağın hastası değilmiş..." denir. Bu yönüyle tedavi sonrası teşhisi konulan bir ocak özelliği taşımaktadır.

Göbek Çekme Ocağı Ocağının uyguladığı tedavi yöntemine göre ismini alan bu hastalığın belirtileri, şiddetli karın ağrısı, bulantı, böbrek ağrısı ve karın bölgesindeki şişlik olarak belirtilir. Ocağının, ocaklısından el almanın yanında daha önce uygulanan işlemleri izlemesi ve beceri kazanması gerekir. Tedavi yöntemi bu yönüyle, gözlem sonucu uygulamaya dayanır.

Ocaklı tarafından hastaya, tedavi günü aç gelmesi öğütlenir. Hiçbir şey yiyip içmeden gelen hasta, sırtüstü düz bir yere başının altına yastık konulmadan yatırılır. Ocak, hastanın taşıdığı belirtiler doğrultusunda, karın bölgesinin atıp atmadığına bakılır. Eğer karın bölgesi yatınca atma yaparsa ve bu atan bölge sağda ise sola, solda ise sağa doğru ovularak götürülür. Fazla bastırmadan ovarak göbek yerine getirilir. Bu işlemde sıçramış kabul edilen göbeğin yerine gelip gelmediği, hasta tarafından onaylanır. Hasta hafiflik hissederse uygulamanın başarılı olduğu düşünülür, aksi hâlde ovmaya devam edilir. Hastalık yine geçmezse, sıçramış olarak teşhisi konulan bölgeye, ertesi gün tekrar aynı uygulama yapılır. Ağır kaldırmak ve iş yapmak üç gün boyunca yasaklanır.

Kimi ocaklı, aynı tedaviyi uyguladıktan sonra bölgeye karasakız sarar. Bu yöntemle göbeğin yerine iyice oturacağına inanılır ve birkaç gün içerisinde tekrar olası bir düşmesi durumu da engellenir. Ayrıca karasakızın, karındaki suyu emerek aldığı söylenir. Bununla beraber uygulamacı bu ocaklar, ebe bulunmadığı durumlarda âdeta ihtisas alanları gibi, doğum yaptırabilirler.

Göz Ocağı Göz; vücudun en hassas, en hayatî organlarından biri olarak görülen, en fazla korunan organların başında gelir. Buna rağmen halk tarafından göze bir cisim kaçması durumunda, işin ehli olduğu düşünülen ocağa başvurma, oldukça yaygındır. Göze kaçan herhangi bir küçük parçayı çıkarma işleminden ibaret olan bu ocaklık uygulamasında ocaklı, el aldığı kişiden uzun süre gözlem yaparak uygulamaya geçer.

Özellikle köy yerlerinde, yaz mevsimi hasat aylarında sıkça görülen ve ocaklısına başvuru bir durumdur. Göze kaçan cisimle ocağa gelen hastanın, göz kısmı yaşsa kurulanır ve ardından göze temas etmeden gözün kapağı ocaklı tarafından el ile göze zarar vermeyecek şekilde açılır. Ocaklı, dilini kapağın alt kısmında gezdirir. Bu uygulamayı, göz kapağının üst ve alt kısmında da uygular. Gözde o zamana kadar biriken cisimler, dile ıslaklığı sebebiyle yapışır.

Ocaklı son olarak ağzından diline yapışan ne varsa tükürür, uygulama tamamlanır. Bu tedavi aynı zamanda, tarım ilaçlarının göze kaçması durumunda da uygulanır. Gözün yaş üretmesiyle de tedavi olan göz, bu yolla temizlendi kabul edilir. Ancak ocaklılar, hasta yakın çevresinden tanıdığı biri değilse bu uygulanmadan kaçınır ve yapmak istemez.

Hacamat Ocağı Genelde çocuklar üzerinde uygulaması yapılan bir ocak türüdür. Bu ocakta tedavi edilen rahatsızlık; yedi, sekiz yaşa kadar olan çocuklarda damakta şişlik, iştahsızlık, uykusuzluk, devamlı ağlama belirtileriyle kendini gösteren bir hastalık olarak bilinir.

Ocaklı, bu belirtilerle getirilen çocuğun alın kısmından beş parmak yukarıdaki bölgeyi tespit eder. "Bingıldak" olarak adlandırılan bu bölgeyi, hiç kullanılmayan jiletle derine inmeden yatay bir şekilde kanatır. Dövülmüş sarımsak ve soğan karışımını, kanatılan bölge temizlendikten sonra sürer. Bingıldak bölgesi bu karışım sürüldükten sonra beyaz bir tülbent ile sarılır. Üç beş gün kadar tülbent orada sarılı kalır. Bu süre içerisinde, hastalık belirtileri azalır ve kaybolur.

Ayrıca ocaklısı tarafından bu uygulamanın kimi zaman kızarıklık, morartılı kabarık yaralarda da kullanıldığı görülüyor. Jilet ile kanatılan yara, tekrar oradan çıkarılan kan ve üzerine ocağının tükürüğü eklenerek kapatılıyor. Bu yöntemle oradaki pis kan diye adlandırılan koyu renkli kan akıtılmış oluyor ve hastalığın geçeceğine inanılıyor. Yara açıldıktan sonra, üç gün boyunca suyla temas yasaklanır.

Çitme uygulaması, şiddetli ayak ve diz ağrılarında da uygulanıyor. Dizin iç bölgesi ve ayağın bilek kısmında "incik" olarak bilinen yere uygulanıyor. Bunun yanında vesvesenin de bir hastalık olarak görüldüğü durumlarda, vücutta bir ağırlık olduğu zaman sırt bölgesinde önce şişe vurularak orada toplanan kanın akıtılmasıyla tedavi edildiği görülür. Kürek kemiği bölgesinde yapılan bu uygulamayla, nazar ve vesvese durumunun yok olacağına inanılır.

Korkuluk Ocağı Bu ocağa herhangi bir şeyden korkan, sürekli panik ve telaş halinde olan kişiler gider. Bu durumdaki kişilerde uyku bozukluğu ve yürek çarpıntısı şikâyetleri mevcuttur. Korkan bir insanın kirpikleri top top, benzi kaçık olur. Gözleri büyür etrafa ürkek nazarlarla bakar. Yöredeki tedavi yöntemleri şöyledir:

- Ocaklı hastayı kibleye doğru oturtur ve karşısına geçer. Bir bardağın içine su doldurur benim elim değil Fadime anamızın eli, diyerek avucu ile bir yudum içirir, bir yudum yüzüne serper. Bu uygulamayı üçe tamamlar ve bu esnada da üç İhlâs ve bir Fatiha surelerini okur.
- Ocaklı salâvat çekerek hastayı sırt üstü kibleye doğru yatırır. Kasıklarında bulunan atar damarları başparmağı ile beş kez bastırıp bırakır. Hasta, kanın ayaklarına doğru ılık ılık gittiğini hisseder. Tedavi esnasında Tebbet suresini okuyan ocaklı tedavi sonunda "Ak göz, kara göz, dağa taşa doğru çık git" der.
- Ocaklı hastayı üç İhlâs ve Fatiha surelerini okuyarak alından kollarına doğru sıvazlar ve sobasından aldığı külü başından, omuzlarına oradan da yere doğru indirir.

Kurşun Dökme Ocağı Bu ocağa daha çok kendisine nazar değdiğine inanan büyükler ile huy-suzlanan ve uyumayan çocuklar getirilir. Çocukların bu davranışları sergilemesindeki sebep

gene nazar değmesidir. Nazara kaşı kurşun dökme, halk arasında uygulanan yaygın bir gele-
nektir. Kurşun dökme ile ilgili yörede yapılan uygulamalardan bazıları şu şekildedir:

- Ocaklı kişi, Allah rızası için, benim elim değil Fadime anamızın eli diyerek sağaltma işle-
mine başlar. Önce eritilmiş kurşunun döküleceği su hazırlanır. Bir kabin içine su konulur ve
bu suyun içine bir parça kırmızı iplik, bir parça ekme kabuğu ve üç parça süpürge çöpü
atılır. Kurşun, saplı bir kepçe içine konularak ateşte eritilir. Hastanın üzerine bir çarşaf ör-
tülür, ocaklı erittiği kurşunu dökmeden evvel yedi kez Ayetel Kürsi suresini okur. İlk önce
hastanın başından, eritilen kurşun hazırlanan suya dökülür. Bu işlem üçe tamamlandıktan
sonra aynı uygulama hastanın karnından ve ayaklarından tekrar yapılır. Yani ocaklı kurşunu
baştan, karından ve ayaklardan olmak üzere toplamda dokuz kez eritip suya döker. Hasta
olan kişi neden korkmuşsa ya da kimin nazarı ona değmişse eriyen kurşunda onun resminin
çıkacağına inanılır. Tedavi sonun kurşununun döküldüğü sudan gelen hastaya üç yudum içirilir.
Gelen hasta kadın ya da çocuksa ocaklı bu su ile onların yüzünü yıkar, hasta erkeğe kendi
yüzünü yıkar. Kalan su ağaç dibine ya da bir köpeğin sırtına dökülür.
- Ocaklı, hastayı bir örtünün altına oturtur ve tava içinde kurşunu ateşte erittikten sonra üç
İhlâs, bir Fatiha okuyarak daha önceden hazır ettiği bir kabin içindeki hastanın başından
suya döker. Bu uygulama üçe tamamlanır. Uygulamada suya bırakılan kurşun bütün halinde
ve sivri uçludur. Bu şekil, nazarın büyüklüğünü gösterir. İkinci ve üçüncü eritilmeden sonra
suya bırakılan kurşun ufalanmaya başlar. Bu durum ise nazarın çözüldüğünü göstermekte-
dir. Bu uygulamanın bitiminde ocaklı kişi kurşunu döküldüğü suyun birazını hastanın yüzüne
sürer. Kalanını ise ağaç altına dökmesi için hastaya verir.
- Besmele çekerek başlayan ocaklı kurşunu bir kepçe içerisinde eritir. Hastanın üzerine bir
büyük bez örtülür ve eritilen kurşun diğer ocaklarda olduğu gibi hastanın başının üstünden
içinde soğuk su olan bir kabin içine dökülür. Ocaklı bir taraftan nazar ayetini okuyarak
uygulamayı üçe tamamlar. Üçüncü kez eritilmesinden sonra suya dökülen kurşunun aldığı
şekil de ufalmıştır. Bu durum nazarın çözüldüğüne delalettir. Tedavi sonunda eğer hasta
kabul ederse kurşunun döküldüğü sudan içmesi ve elini yüzünü yıkaması istenir.

Siğil Ocağı Derinin üst tabakasında oluşan küçük kabarcıklardır ve daha çok büyücek çocuk-
larda görülür. Yapılan tedavi yöntemleri şöyledir:

- Ocaklının siğiller için uyguladığı yöntem siğilin büyüklüğüne göre değişmektedir. Eğer si-
ğiller küçük ve fazla yayılmamış ise hastadan çam pürçeği istenir. Ocaklı gelen pürçekler-
den yedi tanesini seçer ve her pürçeğe bir İhlâs ile bir Fatiha surelerini okur. Daha sonra bu
pürçekle ile hastanın siğilli bölgelerinin etrafı çizilir. Kullanılan pürçekler hastaya evinde
kurutması için verilir. Gelen hastanın siğilleri büyükse, ocaklı bir bardak suyu yanına koyar.
İri bir diş sarımsak alır ve yedi parçaya böler. Bölünen her bir parça için bir İhlâs ve bir Fa-
tiha surelerini okur ve siğillerin üzerine sürer. Her duadan sonra bardaktaki suya da üfler.
Ocaklı bu uygulamayı yedi kez tekrar ettikten sonra suyu hastaya içirir.
- Hastadan çam ağacından bir miktar pürçek getirmesi istenir. Ocaklı toprağı su ile ıslatarak
krem haline getirir ve gelen bu pürçekler ile siğillerin olduğu yere karışımından sürer. Ocaklı
bu uygulama esnasında üç İhlâs ve bir Fatiha surelerini okur. Kullanılan pürçekler yüksek
bir yere asması için hastaya verilir. Pürçekler kurudukça siğiller de kuruyup geçer.

- Gelen hastanın siğili kaç tane ise o kadar buğday tanesini eline alan ocaklı, her bir buğday tanesi ile hastanın siğillerinin etrafını çizer. Bu işlem esnasında üç İhlâs ve bir Fatiha surelerini okur.

Tuz Ocağı Nazarı bozma maksadıyla yapılan tedavilerden bir diğeri de tuz patlatması ocağıdır. Yapılan uygulamalar kurşun dökme ile benzerlik gösterip şu şekildedir:

- Gelen hasta bir örtünün altına oturtulur. Tuz, süpürge tavası içinde ateşte kızdırılır. Hastanın başına bir kap içinde su tutulur ve bu suya kızdırılan tuz dökülür. Tuz döküldüğünde patlar ve dağılır. Onun patlaması ile hastanın üzerindeki nazar çıkar. Tuz ne kadar çok dağılırsa nazar da aynı oranda dağılıp gider. Tedaviden hemen sonra tedavi yapılan eve gelen ilk kişi kadınsa kadın nazarının değiştiğine, eğer erkekse erkek nazarının değiştiğine inanılır.
- Gelen hasta bir köşeye oturtulur. Ocaklı tava içinde iri kaya tuzunu kavurur. Soğuk su dolu bir kabın içine nazar duası okuyarak bırakır. Ocaklı bu uygulamayı üçe tamamlar. Nazar olan kişinin tuzu patlayarak etrafa dağılır. Tuzun dağılması ile nazarın çıktığına inanılır.

Manavların Ziyaret Yerleri (Tekke, Yatır, Türbe) Niteliğindeki Ocaklar

Kocaeli'nde bulunan türbelerin birçoğu, halk tarafından şifa merkezleri olarak kabul edilir. Esasında İslam itikadına göre uygun olmayan bu inanışın da köklerinin eski dinlerde aranması gerekir. Çünkü eski Türklerde kendilerine mistik güçler atfedilen şahısların mezarlarının kutsandığı bilinmektedir. Bu kutsanmanın neticesi olarak bu mezarların şifa kaynağı olduğu inancı da kendiliğinden oluşmaktadır.

"Türlü olağanüstü güçleri olduğuna inanılan, adlı adsız velilere halk türlü hastalıklarını sağaltmak için de başvurur. Kısırlık kadının bir suçu sayıldığı için, yatırlara bunu gidermek amacıyla başvuranlar kadınlardır. Yatırlara giden kadınların giriştikleri işlemler çeşitlidir. Sadece bir adak, yatırın toprağından suya karıştırıp içmek, yakınında bulunan kaynaktan su içmek, etrafındaki ağaç, çalı, parmaklık, pencere demiri gibi şeylere bez bağlamak, dileğini daha açık, daha keskin belirtmek için ufacık bir salıncak asmak, yatırın bulunduğu yerde geceleme, bunların en yaygınlarıdır.

Günümüzde bu türbelere şifa aramak maksadıyla gelenlerin sayısında gözle görülür bir azalma olduğu gözlenmektedir. Ancak tarihsel süreç içerisinde bu türbelerin birer ocak gibi algılanması, ocaklara türbeleri de dâhil etmeyi kaçınılmaz kılar.

Oynar Dede [Saraylı/Gölcük-Kocaeli] Şifa bulsun diye tarihi mezar taşı üzerindeki oyuklarda bulunan sular, hasta çocuklara içirilir. Ayrıca mezarının başında yer alan ve içine su koydukları bir taştaki suyu, korkan, korkuları olan insanlara içirirler. Böylece korkusunun geçtiğine inanılır.

Sancılı Dede [Saraylı/Gölcük-Kocaeli] Sancılı Hamile kadınların etrafında gezdirildiği bir evliya olan Sancılı Dede'nin mezarı yalnız hamile kadın değil, sancılı erkek hatta hastalanan at ve köpek gibi canlılarında şifa bulması için etrafında döndürüldüğü, adakların adandığı bir evliyadır.

Suni Baba [Osmaniye Köyü/Karamürsel-Kocaeli] Çocuğu olmayanlarca bu dileklerinden hareketle adakta bulunulur. Anılan zatın gövdesi ve başı ayrı yerlere defnedildiği için “Kesik Baş” olarak bilinen ululardandır.

Lokmanlı Yatırı [Lokmanlı Köyü/Izmit-Kocaeli] Lokmanlı Köyü Mezarlığı yanında yer alan yolun karşısında daha önceleri ziyaret edilen bir yatırı da bulunur. Yatırın geçmişte düzenli olarak ziyaret edildiği, adak adandığı, kurban kesildiği ve çocukların hastalıklarından kurtulması için buradaki taşlara (taşlar halen dağınık bir biçimde bu alanda yer almaktadır) ve ağaçlara çocuklarını bezlerini bağladıkları, mum yaktıkları anlatılır.

Ali Hocalar Türbesi [Ali Hocalar Köyü /Körfez-Kocaeli] Türbeye gidip iki tane yumurta bırakılır. Kadının çocuğu olacaksa “Dede” o yumurtalara yazar. Kız çocuğu için bir çizgi “elif” yazılır; erkek çocuk olacaksa “halka” yazılır. Bir adağı olupta kesmediyse yumurtalar kırmızı yazılır, yani kan gözüdür. Kırmızı yazıldığında yumurtalar, ilk çocuğun olduğu zaman kız-erkek fark etmez, hemen adak kesilir. Ali Hocalar Türbesine konulan yumurta siyah yazılırsa çocuğu olacak demektir.

Emir Ahmet Dede [Taşvanlı Köyü/Gebze-Kocaeli] Çocuğu olmayanlar gidi adak adarlar; “Al-lahım bana hayırlı bir evlat ver” diye dua ederler. Çocukları olursa da gelip burada kurban kesiyorlar. İnanişlara göre yıllarca çocuğu olmayan kadınlar “Emir Ahmet Dede”yi ziyaret edince sonra çocuğu olur. Anlatılanlara göre Denizli köyünden çocuğu olmayan Fitnat Hanım bu türbeyi ziyaret edince iki oğlu bir kızı dünyaya gelir. İnanişaya göre yılda senede üç gün boyunca yağmur yağmıyor, yağmur yağmadığı gece doğacak çocuk üç gün boyunca ana rahminde kalırsa, 0 çocuğun ileride çocuğu olmaz (kısır kalır) yani “kısır gecesine” denk gelir. Yine inanişaya göre sıtma olan çocukları oraya götürüp “yatırın” üstüne yatırır ve “yatırı” çocuğun yüzünü sıvazlar. Çocuk, “anneciğim” der, iyi olur ve ondan sonra da sıtma tutmaz.

Çanlı Dede [Değirmençayır] Değirmençayır da “Çanlı Dede”, başında bir çan olduğu için bu ismi alır. Konuşamayan çocuklar oraya götürülür. Çanlı Dede’nin orada bulunan ibriğinden çocuğa su içirilir. Her gelen ibriğe su koyar. İnanişaya göre çocuk o sudan içince konuşur ama her çocuk konuşamaz bazısı kekeme olur. Çocuk orada uyutulursa “Dede”nin çocuğa okuduğuna inanılır.

Dümbüldek Dede Türbesi [Derince-Kocaeli] Derince-Karagöllü Köyü mevkiinde yer alan, çeşitli hastalıklara şifa olan özellikle böbrek taşı düşürmeye iyi gelen şifalı bir sudur. İsmi ni yukarıdaki tepede yatırı bulunan Dümbüldek Dede’den alır.

Akçet Dede Türbesi [Denizli/Gebze-Kocaeli]

Vasiye Nine [Karamürsel-Kocaeli]

Çene Dede Türbesi [Derince-Kocaeli]

Mustafa Dede Türbesi [Karyakuplu Köyü/Martılar Mezarlığı/Körfez-Kocaeli]

Türbe [Gökçeören Köyü/Izmit-Kocaeli]

Türbe [Arızlı Köyü/Izmit-Kocaeli]

Nebihoca Türbe [Nebihocalar Köyü/Izmit-Kocaeli]

Türbe [Sadıklar Köyü/Izmit-Kocaeli]

Ese Dede Türbesi [Bahçeşme/İzmit-Kocaeli]

Akçakoca Türbesi [Babaköy/İzmit-Kocaeli]

Gözlemen Dede [1 Mart Şehitliğinin üzerindeki tepede/Gölcük-Kocaeli]

Seki Dede [Tepe üzerinde-Değirmendere/Gölcük-Kocaeli]

Tırnaksız Dede [Saraylı/Gölcük-Kocaeli]

Berber Dede [Saraylı/Gölcük-Kocaeli]

Sultan Baba Türbesi [Örcün/Gölcük-Kocaeli]

MANAV KÖYLERİNDE HALK HEKİMLERİNİN KULLANDIĞI BAZI İLAÇLAR VE UYGULAMALAR

Ağrıyan bölgeye boşhaplı otu ıslatılıp sürülür.

Alerjiye kayısı, araç tutmasına zencefil, astıma sağanın iyi gelir.

Altını ıslatan çocuklara mezarlık ağacı bir kilo suda kaynatılır, o su ile beli ovulur.

Arı sokmasına yoğurt veya çamur sürülür.

Ateşlenen hastanın vücudu söğüt yaprağıyla sarılır, sirke ile ovulur.

Ateşlenmeler için limon kolonyası vücuda sürülür. Nane-limon içirilir.

Ateş yanıkları için ise koyungözü, ısırgan, akısırgan, yaban ıspanak kullanılır.

Ateş yüksekliğine sirkeli bez ıslatılıp başa koyulur.

Ayak ağrıları için terebentin ruhu ile zeytinyağını yarı yarıya karıştırılıp ağrıyan yere sürülür, yünle bağlanır.

Ayak ağrılarına ise sülük kullanılır.

Ayak burkulmasına ekşikulak ve dikenli soya otları bir arada öğütüp içine biraz zeytinyağı dökülür. Sonra da burkulan yere yedire yedire sürer.

Bacak ağrısına zeytinyağı, ceviz yaprağı karıştırılıp kaynatılarak ovulur.

Bağırsak sorunu ve kabızlar için zeytinyağı kullanılır.

Bağırsak sorunlarında; limon, kahve, papatya suyu ve çay içirilir.

Baş ağrısına alına sirke, zeytinyağı, lahana ve patates konulur.

Baş ağrısı için ihlamur veya defneyaprağı kaynatılıp içirilir. Patates üzerine kahve dökülüp başa sarılır

Baş ağrısına ezilmiş soğan ve tuzdan karıştırılarak sürülür.

Baş ağrısına patates dilimleri, nane-limon ve sirkeli bez konulur. Soğuk sulu bez de uygulanır.

Baş ağrısı için çiğ patatesi parçalara bölüp, üzerine kahve tozu koyarlar. Sonra da başı ağrıyan kişinin başına sararlar.

Baş ağrısı için ekmekeğin içi konulur.

Baş ağrısına adamotu da bıçakla kesilip merhem gibi başa sürülür.

- Baş ağrısına, koyu bir kahve yapıp soğuk olarak içirilir.
- Bel ağrısı için yakı yakma, bardak vurma, bel çektirme yöntemleri kullanılır.
- Bel ağrısına bardak vurulur.
- Bel ağrısında; zeytinyağı ile ovup, sonra da sıcak havlu koyar.
- Bel fıtığı ise kırmızı benekli alabalıkla tedavi edilir.
- Bertiklere pirinç lapası uygulanır.
- Bertiğe hafif yağ sürülerek yumurtanın sarısını üzerine gezdirilir. Yumurtanın sarısı dağılınca toz şeker serpip bağlanır ve sabaha kadar bekletilir.
- Bronşit için kuru incir yapraklarını ince ince kıyıp pipoya doldurup insanlara içirilir.
- Boğaz ağrısı için ihlamur, nane, karanfil içilir.
- Boğaz şişkinliklerine pamuğa karabiber ve yağ sürüp tülbentle boğaza bağlanır.
- Böbrek hastalıklarında altınbaşak otunu, mısır püskülüyle beraber kaynatılıp balla içirir.
- Böbrek hastalığı için kekik ve ardıçburcu kaynatılarak içilir.
- Böbrek sancısı, mısır püskülü ve arpa kaynatıp suyu içirilir.
- Böbrek taşı olanlara şifa olarak ısırgan otu kaynatıp içirilir.
- Böbrek taşı düşürmek için nane, maydanoz, zeytin yaprağı kullanılır.
- Böbreklerdeki kumu dökmek için maydanozu kaynatılıp suyu içilir.
- Bronşite çam kabuğu uygulanır.
- Bronşit hastalığına çam ağaçlarının yaprakları kaynatılır ve içilir.
- Bronşit hastalığı için; 100 gram kırmızıbiber, 500 gram su, 200 gram zeytinyağı kaynatıp göğse mesaj yapılır.
- Çıbana böğürtlen yaprağı kaynatılır ve sürülür.
- Çıbanlara; soğanla sabunu rendeleyerek pişirilir, çıbanın üzerine sarılır.
- Çıban için ebegümeci, sütle kaynatıp yaranın üzerine kapatılır.
- Çıbanlara domates veya lokum bağlanır.
- Diş ağrısı için karanfil, tütün, sarımsak, limon koyarlar.
- Diş ağrısına alkol konulur.
- Diş ağrısı için sirke ile sarımsak kaynatılıp gargara yapılır. Ya da diş üstünde peynir konulur.
- Dişi ağrıyanlara çamaşır sodası, bazen kolonya veya tuz koyarlar.
- Düşük tansiyonda tuzlu ayran, kan şekeri için iki kesme şeker alınır.
- Egzama ve tansiyona kefir adında ayran gibi bir özel bir içecek kullanır.
- Egzama için bir kahve fincanı sirkeye batırılır kuru erikler egzamalı yere sürülür.
- El yanıklarına salça sürüp bağlar.
- Grip için ayva yaprağı, döngel yaprağı, ihlamur, akkekik kaynatılıp içilir. Seyrek de olsa ceviz yaprakları da kaynatılıp içilir.

- Gribe nane-limon, kuşburnu içirilir.
- Grip için muz haşlaması yapılıp içilir veya bol bol muz yenir.
- Grip için sıcak suyun içine nane, yumurta beyazı, birkaç çeşit ot püre haline getirilerek koyulur. Bu daha sonra boğaz ve burun çevresine sürülür ve 6 saat beklenir. Daha sonra sıcak suyla yıkanır.
- Göbek düşmelerine sabun sürülür.
- Göbek düşmesine, elle düşen yer bulunup biraz ovulduktan sonra süpürge'nin arka tarafıyla sağlamlayıp yerine getirilir ve sıcak tuğla bağlanıp yumuşatılır. Göbek kaçınca yerine getirmek amacıyla uzun bir bezle göbeğe çömlek bağlanır. Göbeğinin atma sesleri duyulunca geri geldiği anlaşılır.
- Göz ağrısına, anne sütü damlatılır, çaydan kalan su pamukla sürülür.
- Gözlerde kan oturması için emzikli bir kadından süt alıp göze konulur.
- Göz hastalıklarına ve yaralara da patates sarılır.
- Göz kanlandığında ise şekeri ezip tülbentten geçirilerek kalabak ile silinir.
- Göz kanamalarına yumurtanın akı beze sürerek bağlanır.
- Gözlere kan toplanınca gözlerin üzerine patates bağlanır ve damla sıkılır.
- Göz kapaklarının şişkinliği için ise bir parça pamuk soğuk suya batırıldıktan sonra göz kapaklarının üzerine konulur ve 5 dakika bekletilir. Eğer geçmezse, gerekirse tekrarlanır.
- Göz sulanması için bir kahve kaşığı susamı üzerine beş damla su döküp karıştırılır ve göz kapaklarının üzerine sürülür. Yarım saat sonra da ılık suyla yıkanır.
- Güneş yanıklarına soğuk ve sulu bez gezdirir. Buz veya yoğurt koyar.
- İdrar yolları için dikensuyu kullanılır.
- İdrar sökmek için havucun suyu kullanılır.
- İdrar sökmek için, andızotu balla karıştırılıp içilir.
- İdrar yollarının açılması için siğil otu kaynatılıp suyu içilir.
- Kabız için zeytinyağı içirir, popoya sabun koyar.
- Kabızlık için ıhlamur, nane, sinameki otu kullanılır.
- Kalp, şeker hastalığı ve mide ağrısı için şalgam suyu, defneyaprağı, zeytin yaprağı, isilik otu ve ebegümeci çiçeğini bir arada kaynatıp içilir.
- Kanamalarda buz veya kumaşla basılır. Baş ağrısına patates bağlanır.
- Kanamalara tütün basılır, bez yakılır, ya da kül konulur.
- Kanser ve bağırsak hastalıkları için ısırgan otu yaprakları kaynatılarak içilir veya tohumları balla karıştırılıp yenilir.
- Kansızlığa pekmez, öksürüğe bal ve pekmez içilir.
- Karın ağrısı için çörekotu, nane-limon kaynatıp içilir.
- Karın ağrısına ıhlamur, papatya, nane, ıstır ve ısırgan gibi farklı otlar kullanılır.

- Karın ağrısına çırayı yakıp bir tahta kaşığın iç yüzünü tutarlar. Çıranın isi kaşığı simsiyah yapınca, tahta kaşığın içine su koyup, isle karıştırıp içerler.
- Karın ağrısına acı kabalak otu ısıtılıp karın bölgesine sarılır.
- Karın ağrısına hayvan yünü dağlanır.
- Karın ağrısı için bol şekerli ılık su içilir, tuğla konulur.
- Kaş patladığında tütün, sigara külü ve lahana yaprağı konulur.
- Kemik erimesine ekşikulak otu ile karaburunlu bitkileri limonlu suyla kaynatıp içirilir.
- Kırıklara; tuz, zeytinyağı ve soğanla karıştırıp sarılır.
- Kızamık çıkan hasta 40 gün yıkanmaz, sonra da bal türü şeyler yedirilir.
- Kızamık da ise göz kapaklarına soğuk suya batırılan pamuk değerir.
- Kol ağrısı için kollarına balıkyağı veya zeytinyağı sürerler.
- Köpek ısırığına ekmek çiğneyerek, ısırığa konulur. Ayrıca ekşi hamur da konur.
- Kulak ağrısı için sarımsak, diş ağrısına ise diş üzerine aspirin konulur.
- Kulak ağrısı için pırasa sıkıp suyunu kulaklarına damla olarak kullanılır.
- Kulak ağrısı sarımsak ateşte ısıtıp koyulur.
- Kulak ağrısına ve sağırılığa tavşan yağı iyi gelir.
- Kulak ağrısına sigara dumanı üflenir.
- Kulak ağrısı olanların kulağına sıcak bez koyulur, sıcak zeytin koyup bir tane aspirin verilir.
- Kulak ağrısına emzikli kadının sütünden kulağa 3 damla damlatılır.
- Kulak ağrısı için birkaç damla zeytinyağı sıkılarak giderilir.
- Kulak ağrısı için bazen de manda pisliğini konulur.
- Kulak iltihaplarına yağla ot kaynatıp suyunu yağla karıştırarak bir damla damlatılır.
- Kulunç ve bel ağrısına ıhlamur, romatizmaya şalgam iyi gelir.
- Mide ağrılarına nane-limon kaynatıp içilir.
- Mide ağrısına şeker şerbeti iyi gelir
- Mide rahatsızlığı için taykuyruğu otu, zeytinyağı ile limon karıştırılıp içirilir.
- Mide ağrılarına papatya kaynatılıp içilir.
- Mide batmalarında: Bazdırıkara suyu kaynatılıp soğutulularak içilir.
- Mide soğukluğu için; tüm baharattan yüzer gram alıp dövüp bir kilo taze oğulbalığıyla bir kilo tuzsuz tereyağını, baharat ve un kayboluncaya kadar karıştırılır. Her gece bu macundan birer kaşık yiyip öyle yatılır.
- Mide bulantısı ve sancısı için; pıryavşanı veya payavşanı otu toplanır. Suda kaynatılıp suyu içilir. Bu ot, aynı zamanda iştah açar.
- Karın ağrısını gidermek için tuğla ısıtılıp karın kısmına konulması, çok yaygın bir uygulamadır.

Mide üşütmelerinde, çocukların kusmalarında bir dilim ekmek kızartılıp, sıcakken sirkeye batırılıp üzerine kuru nane serpilip yenilir. Bu yöntem günümüzde, hasta olmadan bile uygulanmaktadır.

Küçük bebeklerin karnı ağrıdığı zaman, lahana yaprağı ısıtılıp karına kapatılırsa, ağrısı geçer.

Mide rahatsızlıkları için en yaygın olarak kuru nane, su ile kaynatılıp çay gibi içilir. Adaçayı, çay gibi pişirilip, içirilir.

Mide sancılarında ise; acıdülek kökü dövülüp, bir parça su ile içilir.

Mide ağrısı için günümüzde bile sıklıkla sinirotu kullanılır.

Mide hastalıklarına ıhlamur çay gibi kaynatılıp içine limon da katılır.

Mide ülseri için: İki kırmızı kantaron çiçeğinin sapları ayıklanır. Havanda dövülür, elenir. Eteğin üstünde kalanlar gene dövülür ve elenir. 1 kilogramlık şişeye yarım kilo zeytinyağı ve üzerine kantaron tozu dökülür. Günde 3-4 defa çalkalanır. 20 gün sırayla çalkalanır. Gece yatarken, sabah kahvaltısı ve öğle yemeğinden yarım saat önce bir çorba kaşığı içilir. Bu süre zarfında sirke, kızartma, acı, turşu, baharat yenmez, içki içilmez.

Mide yanması ve sancısı, bulantısı için; bodurot köküyle yolunup yıkanır. Yaprakları, kökleri suyla kaynatılır. Suyu çay rengine benzer. Her gün birer fincan olmak üzere üç defa içilir. Bu, hastalık geçinceye kadar devam edilir.

Mide Hastalıkları İçin;

- Kudretnarı, sakız, ravent, meyanbalının aynı şekilde mide hastalığında iyi geldiği söylenmektedir.
- Oğulotu yaprakları soğuk su ile yıkanır, kaynatılır, sıcak sıcak içilir.
- Limonun kabuğu ince soyulur. Bir kap içine koyup yedi sekiz yaprak taze nane yaprağı ile beraber üzeri, ne su konulur ve kaynatır, içilir.
- Karabaşotunun körpesinden çok kart olanlarının yararı vardır. Kaynatılıp suyu çok az miktar içilir. Fazla içilirse baygınlık gelir.
- Akkız taze dallarının haşlaması veya salatası yenir.
- Ayıkulağı yaprağı kaynatılıp içilir.
- Ayva çiçeği kaynatılıp suyu içilir.
- Ayva ağacı meyvesi külde pişirilip yenir.
- Ceviz yaprakları kaynatılıp içilir.
- Hindiba salatası yapılır, haşlanır dalları çay gibi içilir. Hindiba haşlanır, bal ile karıştırılıp şerbeti içilir.
- Karpuz da bolca yenir.
- Havlıcarı her kim yerse hazmederse, mideye kuvvet verir ve ağız kokusunu giderir.
- Raventin kök kısmı kullanılır. Dövülür, toz haline getirilip içilir.
- Bazı yerlerde karbonat içirilir. Hatta karbonata bir parça zeytin konulur.
- Unun kepeği, tülbindin arasına konup bebeğin karnına tatbik edilir.

Moraran yerlere çiğ et bağlanır.

- Morluğu almak veya önlemek için toz şekeri ekmeği çığneyip mor olan yere bağlanır.
- Moruklar için bir yufkaya rendeledikleri patates sürölür.
- Nefes darlığı için adaçayını sinir otuyla kaynatıp içirilir.
- Nefes darlığı devetabanını biberle ve çörek otuyla kaynatıp balla tatlandırarak içirir ya da akiotu, sinirotu ile beraber kaynatıp balla tatlandırılarak içirilir.
- Öksürüğe ayva yaprağı kaynatılır ve içilir.
- Öksürük için zencefil ve balı karıştırır içilir.
- Öksürük için karabiber, balla karıştırılıp içilir.
- Öksürüklere papatya, taze nane, ıştır otu, ekşikulak ve kırmızı gül yaprağı kaynatılır ve bazen içine limon sıkılarak içirilir.
- Öksürük için, bakla unu, bademyağı ile pişirilip çorba yapılıp içilir.
- Öksürük ve bronşit için kebabiye tozunu bir su bardağı bal şerbetine karıştırıp içirilir. Veya devetabanını kekikle beraber balla içirir.
- Pansuman adaotuyla yapılır.
- Romatizmaya; alabalık uygulanır.
- Romatizma için ise ısırganotu sürölür.
- Romatizmaya için zeytinyağı-sirke ve tuz karıştırıp ovalanır.
- Romatizma için pişirilmiş beyaz soğan sürölür.
- Saç dökülmemesi için papatya kaynatıp suyu sürölür.
- Saç dökülmesine çay, ceviz yaprağı ve kına karıştırılarak sürölür. Daha sonra radika otu kaynatılıp içilir.
- Saç kırana sarımsak ve tuz karıştırılıp sürölür.
- Saç dökülmesine karşı ısırgan otunun yaprakları kullanılır.
- Sarılık hastalığına yakalanınca dut mantarı kaynatılıp sarılık tasında, suyla karıştırılıp içirilir. Ya da sarılık olan kişinin üst dudağından biraz kesilir.
- Sarılığa bostancık denilen ot koklatılır.
- Sıcak su veya ateşten yanıklar için, yeşil mercimek kavrulup yanığın üzerine sürölür, üç gün boyunca gün aşırı sürölüp yıkanır.
- Sinir sistemi ve sakinleştirci olarak kediotu kaynatılıp içilir.
- Sindirim kolaylaştırsın diye zencefilin kök sapından alınan yağ kullanılır.
- Sinüzit hastalarının burnuna acı kavun sıkılır.
- Soğuk algnlıklarına bir bardak karabiber, su ve şekeri karıştırarak içirir.
- Şarbon hastalığına tereyağı kavrulup karasığır mayasıyla yaraya ılık ılık sürölür.
- Şeker hastalığına zeytin yaprağı kaynatılıp içilir.
- Şeker hastalığına ve tansiyona ısırgan, zeytin dalı, höves yaprağı, ayva yaprağını birlikte kaynatılır ve içilir.

- Şeker hastasına, karadudu denilen ot kaynatılıp suyu içirilir.
- Şeker hastalığı için çimlenmiş arpa kaynatılıp içilir. Günde 200-300 gr armut yedirilir.
- Şifa için adaotu, taykuyruğu otu, kekik, ardıçburcu çiçekleri kullanılır.
- Şişlik olursa, oraya anne sütü veya kedi sütü değdirilir.
- Temriye için sigara kül tablosundan alınan kül yaraya sürülür, sonra dikiş iğnesiyle etrafı çizilir ve yedi kez temriye duası okunur ve bu işlem üç cumartesi günü uygulanır.
- Ufak çocukların karnı şiştiğinde gelincikotu ısıtılıp sarılır.
- Veremli hasta dama çıkartılıp güneşte bekletilir.
- Verem için balıkyağı sürülür.
- Vücut ağrılarına söğüt dallarını kaynatıp suyun içine oturtulur.
- Yanıklar ise önce suya konulur, sonra buz ve patates basılır.
- Yanıklar için sirke ve ısırgan otu suyu sürülür.
- Yanıklara salça ve diş macunu kullanılır ya da yoğurt ve hamur konulur.
- Yanıklara ise Patates iyi gelir.
- Yanıklara domates sürülür.
- Yanıklar için kuyruk yağından ilaç yapılır.
- Yanıklara zeytinyağı ve balmumu karıştırılarak sürülür, bazen de zeytinyağı kireç suyuyla karıştırılır.
- Yanıklara mum, salça ve domuz yağı sürülür. Balmumu gres yağı, tuz konulur.
- Yanıkların iz bırakmadan iyileştirilmesi için, bal, zeytinyağı ve gres yağı karıştırıp yanan yere sürülür.
- Yaralara yumurta sarısı ile tuz karıştırıp sürülür.
- Yara olanlar için, kızılıyörük otundan yaralar üzerine sürülür.
- Yaralar kuşkonmaz tikenini, akupunktur gibi batırılarak tedavi edilir.
- Yüksek tansiyonda limon içilir, ya da yoğurdun içine limon sıkılıp yenir.
- Zedelenmeler için yumurta kırılıp sarısı bağlanır, üzerine de tuz konulur.

İNSAN HASTALIKLARI VE TEDAVİSİNDEKİ UYGULAMALAR

Ağrılar: 1. Hidirellez'in başlangıcında büyükler çocukları çimenliğe götürür. Çimenlerin üstünde yuvarlanırdı. Yuvarlanırken "Devire, devir Allah gavura, hop hop hop" der hoplarsın ve sonra da ağrın acı kalmaz. 2. Bazen bütün vücudun, her yeri ağrıdığında; her yeri ağrıyan eski bir şey giyer ve hayvan gübresini eşerler. İçine bir iki saat yatar ve keçi tezeği gübresi yavaş yavaş hastalığını çeker. Çünkü keçi gübresi cıvık cıvık olmaz.

Bacak Ağrısı: 1. Bacak ağrısına sıkmaca yapılır. Onun ocağı vardır. Belli sülaleden olanlar bacağı sıkırlar, sıkarken de dua okurlar ağrı geçer. Ama o kişi ocaktan el almadıysa geçmez. 2.

Bacak ağrısına sarımsak sarılır. O ağrıyı aliverir. 3. Zeytinyağının içine saf alkol, kâfuru, altı tane de aspirin koyup karıştırılır. Bacaklara sürülür. Bacak ağrısını keser.

Bademcik: Bademcikler şiştiği zaman ocaklı biri, bademcikleri patlatır. Yani parmağını ağza sokar ve eliyle sıkıp patlatır.

Baş Ağrısı: 1. Baş ağrısına okunur. Duaları vardır onun. Başa o dualar okunur. 2. Baş ağrısına sancı bıçağına okunur. Bıçakla okuyup başının her tarafını çizilir. O bıçak bastırıldıkça insanın beyni uyuşur. Ondan sonra da rahatlar. Ancak sancı bıçağını herkes yapamaz, o bıçağı kullananın ocaklı olması gerekir. 3. Baş ağrısına nane yağı sürülür. 4. Baş ağrısı için sirkeli su yapıp başa sarılır. 5. Baş ağrısına benim babam kafa çivilenir. Ocaklı olanlar bir tahtanın üstüne çivileri dua okuyarak çakılır. Ve başının ağrısı geçti mi diye de hep sorulur. Geçti denince yani ağrının yerini bulunca çiviler geri sökülür. Baş bir daha uzun süre ağrımaz.

Bel Ağrısı: Bardağa gazete yakılır öylece bele bastırılır. Bardak çektilir.

Çıban: 1. Çıban çıkan yeri domatesin içine sokarlar. 2. Çıban çıkan yer papatya suyuna sokulur. 3. Çıbanın üstüne lokum sarılır. O cerahati çeker. 4. Bir yerinde çıban çıkarsa kaplumbağa kanı içirilir. 5. Çıban çıkan yere köz ateşinde yumuşatılmış soğan konur. Birkaç saat bekletilir.

Diş Ağrısı: 1. Tuz konur. Sirke konur. 2. Diş ağrısına karbonat konulur.

Ezilme: 1. Ezilen yerin üstüne et konur. 2. Zeytin, soğan, tuz ezilip karıştırılır. Çemberle ezilen yerin üstüne bağlanır. Ya da çemberle iç yağı sarılır.

Gaz Sancısı: Ocaktan olanlar gaz sancısı çekenin dua okuyup karnına yumruk vurur. Gazı olanın gazı o okuma ve vurma ile geçer.

Gelincik: Küçük bebekler bazen hiç uyumaz. Hep bağırır. O zaman ona gelincik oldu derler. Okutulmazsa ölecek, gelincikten boğulacak derler. Nine gelincik yakar. İnce bir demiri sobada ateşe tutup çocukların göbeğinin altına o demiri basar. Çocuk ağlayınca da gelincik çatladı, patladı derler. E tabi körpecik deri hemen kabarıp. Onlar da gelincik çıktığını söylerler.

Göz Batması: Emzikli kadının sütü damlatılır. Burada anne sütünün tedavi maksatlı kullanıldığı görülmektedir. Aynı durum Dede Korkut Hikâyeleri'nde de karşımıza çıkmaktaydı. Dirse Han'ın oğlu Boğaç Han yaralandığında Hızır gelip yarasına anne sütü ile dağ çiçeğinin merhem olacağını söylemektedir. Bu ilaç onun iyileşmesini sağlamaktadır. Bu durum Türkler arasında anne sütünün tedavi maksadıyla ne kadar uzun süredir kullanıldığını ortaya koyar niteliktedir.

Güneş Yanığı: 1. Tarlada çok çalışanın güneşten yüzü, erkeklerde üstü çıplak çalıştığı içinde sırtları yanardı. Ona hemen yoğurt sürerler ki, yoğurt alevini alır. 2. Güneş yanığına saf zeytin yağı sürülür. O emsem gibi gelir ve deriyi yumuşatır.

İncileme: Suratlarında sivilce çıkarsa sulu sulu hakiki inciyle üstüne sürülür. Felak, Nas, ihlâs beşer defa okunur. Ondan sonra hakiki inciyle üstünden incilersin ve yaralar geçer. Bunu ocaktan olanlar yapar. Yani annası, babası ocaktan olan ve el alanlar yapar. El verirken eline tükürülür, "el verdim" denir ve öyle okunur.

İncinme: İncinen yer ayak, el falan zeytinyağı ile ovulur. Sonra da sirkeyle pirinç lapa haline gelene kadar kaynatılır. İncinen yerin üstüne sarılır.

İshal: 1. İshal olunca hemen nar kabuğu kaynatılıp içilir. 2. İshale bir bardak suya on tane karanfil konup kaynatılır. Hemen keser. 3. Mazı kabuğu dövülür. Pıtırılı mazı, çalılardan alınır. İçinin tozu suyun içine koyulur içilir. 4. Kahve ve şekeri karıştırıp yernir ve ishal kesilir.

Kabakulak: Ocaklı kişi kabakulak için bir küçük kâğıda kırk tane kaf çizilir. Çizerken okunur. Onun suyu hastaya içirilir. Şişen kulağı o suyla yıkanır.

Karın Ağrısı: 1. Karın ağrısına ebe nineler sabunla bakar. Göbek düşmüşse yerine getirilir ve ağrı geçer. 2. Göbeği kaçanın karnı ağrır. Karnı ovalanır ovalanır, göbeği kaçıkça göbek deliğinden bastırırsın, burarsın. O zaman göbeğini yerine getirirsin. Göbek yerine gelince tık tık atmaya başlar o zaman anlarsın yerine geldiğini. Ocaklıyım ben. Göbeği kaçan oldu mu yerine getirmeye bana gelirler. 3. Karnın ağrısı dere boylarından dere nanesi toplanır. Güzelce kaynatılır. Karnına sıcak sarılır. Naylonu da üstüne bağlarsın karnının ağrısı geçer. 4. Karın ağrısında el ayak değiştirilir. Karnı ağrıyan adam yere yüzüstü yatırılır. Sağ eliyle sol bacağı tutturulur. Sol eliyle de sağ bacağı tutturulur. Sonra da beline basılır. Böyle olunca göbeği yerine gelir. Karın ağrısı geçer. 5. Karın ağrısına kuru kahve yedirilir. 6. Karın ağrısına tuzlu su içirilir.

Kulak Ağrısı: 1. Sarımsak ocakta pişirilir, köz halinde kulağının içine koyulur ve kulağın ağrısı geçer. 2. Kulak ağrısı pırasayı sıkar ve suyunu kulağa akıtılır. Pırasa suyu kulak ağrısını geçirir.

Mide Bulantısı/Kusma: Ayva yaprağı kaynatılıp içirilince kusmayı keser.

Nezle: Çocuklar nezle olup burnu tikanınca, un çuvalları, ekin çuvallarının altında burun böcekleri bulunur. Ocaklı kişi böceği bir bir burun deliklerine tutar. Burun deliğine tutulan böcek orada ölür ve çocuğun burnunu da açılır. Nezleye böcek öldüren hastalığı da denir.

Saçkıran: Saçkırana sarımsak sürülür. Bir diş sarımsağı kesip saç çıkmayan yere sürülür. Oradan fırça gibi saç çıkar.

Sarılık: 1. Sarılık olursa sarılık kestiriyorlar. Jiletle alının ortasından kesilir. Ocaklı bir yaşlı kadın okur, pamukla ve jilette işaretler. Çocukların benzi sarı olursa önceden gelinlikçi kadına götürülür. Göbeğinden yaktırılır ve ocaklı yaşlı kadına okutulur. Üç kere çağırılır ve göbeğine bir şey üç kere değdirilir. 2. Sarılık olmasın diye çocuğun yüzüne sarı yazma örterler.

Sırt Ağrısı: Kumu kavururlar. Üstüne yatırır. O kumun sıcaklığıyla ağrıları geçer. Ya da arpayı pişirip, döküp üstüne yatırır.

Siğil: Önceden kestiriliyor denilirdi ve hocaya okutulur. Onun ne duası varsa onu okudun mu siğil kaybolur gider. Siğil olunca üç cumartesi gün doğmadan gider. Yemiş ağacına okutulur. Dere boyuna gömülür. Ya da o yemiş ağacını sandığa atılır. Ama koyulan yer güneş görmeyecek. O aldığı ağaç kuruyunca siğil de geçer. Başka bir uygulamada çok siğil çıkanlar, yeni ay doğunca aya doğru döner: "Ay gördüm aylar gibi, Derdim var dağlar gibi, Erisin gitsin yağlar gib" ifadesini üç kere söylenir, sağ ayağının altından toprağı alır ve siğilin üstüne sürer. Sonra hemencecik siğil geçer. Yeni ay doğduğunda yapılan bu uygulamanın benzerlerine Türk

halklarında da rastlanmaktadır. "Ay Tanrı olarak kabul edilir olmasından dolayı, Kırgız (Kazak) halkı yeni ayı görünce, kara yere alnını koyup başını eğer. Yaz gelince alnının değdiği yerden çıkan otu evine getirir ve ateşe atar." "Kazakların doğan ayı görünce; Ay gördüm sağlam gördüm! Eski ayda başla, yeni ayda nimet eyle diye dua edip, ottan koparıp eşiğe bırakma âdetini uygulayarak aya taparlar." Bu uygulamalarda hastalıklara tedavi amaçlı görülmemekle birlikte yeni ay çıktığında yerden ot veya toprak alma uygulaması birebir örtüşmektedir.

Uğrama: Uğrama olunca, korkutunca siyahlarlar. Siyahlama yapmak için de ocaktan olunması gerekir. Elinle veya pabucunla siyahlar. Üç sefer sağını üç sefer solunu yaparlar kaldırıp oturturlar. Sonra bismillah demeden bir daha yatarsın. Yine üç sefer bir tarafını üç sefer öbür tarafını yaparlar. Üç, yedi geçmezse yirmi bir, kırk bir sefere kadar siyahlar. Ama tekli günler olacak.

Verem: Vereme köpek enciği yedirilir. Benim ablam olmuş. Anam kestirmiş birine enciği. Kavurmuş getirmiş ama encik eti demeden yedirmiş. Yedikten sonra da o köpek etiydi demişler. Bir öğürmüş. O öğürmeyle hastalığı da atmış, iyileşmiş. Onun yersen, söylendikten sonra kusarsan geçermiş. Ama kusmazsan geçmezmiş.

Yanık: Yanığın üstüne un konulur. Un ısındıkça değiştirilir. O zaman yanık yer kabarmaz.

HAYVAN HASTALIKLARI VE TEDAVİSİNDEKİ UYGULAMALAR

Hayvan Yarası: Yaranın üzerine ada çayı sürülür. Yara oradan kurur.

Doğum Kolaylaştırmaya: Adaçayı suyuyla karnı ovulunca rahat doğum yapar.

Hayvanı Kan Tutması: Sıcak havalarda dolaşan koyun ve keçilerin sıcaktan etkilenerken kan tuttuğunda kulağını keserek kanı akıttığında hayvan hoplamağa başlar.

Hayvanın Gazını Çıkarması İçin: Gazı olan inek ağzına otu gem gibi yapıp taktığımızda geviş getirerek gazını çıkarabilir.

Hayvanda Şeker Hastalığı (Doğumdan Sonra): Hayvana patates yedirilir. Aspirinle çay içirilir.

Hayvanda Tabak Tutması Hastalığı: Hayvanda tabak olursa, ağzı burnu akarsa, ayaklarından bile su akar. Çok fena kokar. O zaman şap alınır, kovada eritilir ve ağızlarını açıp kovanın içine burnuna kadar sokulur. Şaplı su da hayvanı yakar ve ağzını pişirir. Hastalık iki üç güne geçer.

Hayvanda Kırık/Çıkık: Pamuğun üstüne yumurta kırılır. Hayvanın kırılan yerine sarılır. Sabit dursun diye üstüne de ince tahta parçaları konulur. Bir bezle bağlanır. Yirmi otuz gün bunlar durur. O zamana kadar kırık kaynar.

